

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

**Partnerství a klientský přístup ve spolupráci
rodiny a školy**

-

Co-operation between school and family

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Kargerová, Ph.D.

Autor: Bc. Lenka Fárová

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena: duben 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Partnerství a klientský přístup ve spolupráci rodiny a mateřské školy vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s trvalým uložením práce v databázi Theses.

V Praze dne 2. dubna 2015

Podpis

Mé poděkování patří PhDr. Janě Kargerové, Ph.D., za vedení mé diplomové práce, za odbornou pomoc, věcné připomínky, za trpělivost a čas, který mi věnovala. Děkuji také všem zaměstnancům a rodičům oslovených mateřských škol. V neposlední řadě děkuji mé rodině za pochopení a podporu po celou dobu studia.

ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA

Diplomová práce se zabývá formami spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou. Teoretická část charakterizuje dítě předškolní věku. Popisuje jednotlivé oblasti jeho vývoje. Mapuje možnosti spolupráce školy a mateřské školy v kurikulárních dokumentech a různých výchovně vzdělávacích dokumentech. Dále charakterizuje formy spolupráce v programu Začít spolu. Vymezuje pojmy profesní a osobnostní kompetence učitelky MŠ, opírá se při tom o Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Výzkumná část zkoumá naplňování indikátorů stanovených v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, v mateřské škole zařazené v programu Začít spolu, Mateřské školy Raduška Kadaň.

Na základě výsledku výzkumu pak popisuje aktivitu, která se uskutečnila ve spolupráci s rodinou v mateřské škole Louny. Mateřské školy, kde autorka několik let pracovala.

Klíčová slova: rodina, škola, pedagog, spolupráce rodiny a školy, Začít spolu.

ANNOTATION AND KEY WORDS:

The dissertation deals with the forms of cooperation between family and kindergarten. The theoretical part characterizes the preschool child. It describes each area of preschool children's evolution? It maps the possibilities of cooperation between schools and kindergartens in the curriculum documents and other educational documents. Also it characterizes forms of cooperation in the education program Step by Step. It defines the concepts of professional and personal this finding on the Framework educational program for preschool education.

The research examines the fulfillment of the indicators set out in the document named Competent Educator of the 21st Century: ISSA's Definition of Quality Pedagogy, its inclusion in preschool education in program Step by Step, Kindergarten Kadaň.

It describes the activity based on research, which was held in collaboration with the family in Preschool Šafaříkova Louň. The Author of this dissertation worked in this kindergarten for several years.

Key words: family, school, teacher, cooperation of family and school, Step by Step

OBSAH

ÚVOD DIPLOMOVÉ PRÁCE	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Vymezení problému a cílů teoretické části	11
1.1 Vymezení pojmu dítě předškolního věku	11
1.2 Vymezení pojmu rodina	13
1.2.1 Funkce rodiny a typy rodinné výchovy	15
1.3 Vymezení pojmu mateřská škola	16
1.4 Výchova vzdělávání v průběhu času	17
1.4.1 Vztah rodiny a školy v průběhu času	19
1.5 Vztah rodiny a mateřské v současných kurikulárních dokumentech	21
2 Charakteristika vzdělávacích programů zaměřujících se na spolupráci s rodinou	25
2.1 Zdravá mateřská škola	26
2.2 Partnerství a spolupráce s rodiči v programu Zdravá mateřská škola	29
3 Charakteristika programu Začít spolu	30
3.1 Vývoj	30
3.2 Hlavní východiska	32
3.3 Partnerství a spolupráce s rodiči v programu Začít spolu	34
4 Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA	36
5 Závěr teoretické části	41
II EMPIRICKÁ ČÁST	43
6 Vymezení problémů a cílů empirické části	43

7 Použité výzkumné metody	44
7.1 Pozorování	44
7.2 Rozhovory	45
7.3 Dotazníky	45
8 Výzkumný vzorek	46
8.1 Charakteristika sledované mateřské školy X	46
8.2 Vzdělávací strategie sledované mateřské školy X	48
9 Pedagogové	51
10 Realizace výzkumu	53
10.1 Záznamy z pozorování	53
10.2 Porovnávání standardů programu Začít spolu v oblasti Rodina a komunita	55
10.2.1 Interpretace dotazníků	55
10.3 Rozhovory s rodiči	61
10.3.1 interpretace rozhovorů s rodiči	62
11 Závěr empirické části	64
11.1 Interpretace výzkumu vzhledem k 1. cíli výzkumu	64
11.2 Interpretace výzkumu vzhledem ke 2. a 3. cíli výzkumu	67
11.3 Interpretace výzkumu vzhledem k 4. cíli výzkumu	68
III PRAKTICKÁ ČÁST	69
12 Ukázka spolupráce mateřských škol a rodiny	69
12.1 Charakteristika mateřské školy Y	69
12.2 Vzdělávací strategie mateřské školy Y	71
12.3 Spolupráce mezi MŠ Y a rodinou	72
13 Ukázka konkrétní spolupráce MŠ Y s rodinou	74

14 Závěr praktické části	75
IV ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE	76
V POUŽITÉ ZDROJE	79
VI SEZNAM PŘÍLOH	82
Příloha č. 1 Fotografie	82
Příloha č. 2 Dotazníky k diplomové práci	87
Příloha č. 3 Přepis rozhovorů s rodiči	95
Příloha č. 4 Ukázka dotazníku pro rodiče MŠ Y	98
Příloha č. 5 Ukázka časopisu mateřské školy Y	100

ÚVOD DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autorka diplomové práce je nejen učitelka mateřské školy, ale především matka dvou dnes už školou povinných synů. V době, kdy navštěvovali mateřskou školu, si mnohem více uvědomila provázanost rodiny a MŠ. Mnohdy nastaly situace, že sama cítila potřebu do práce MŠ zasáhnout, zapojit se. Často si uvědomovala, že to, co dělá školu školou, jsou nejen děti, ale stejně důležití jsou učitelé a rodiče. Jeden bez druhého by nemohli dobře fungovat. Během své pedagogické praxe se setkala se spoustou pedagogických směrů, ať už teoreticky, či prakticky. Některé ze získaných poznatků se snaží využívat ve své práci.

V každém z nás zanechala škola jiné vzpomínky. Určitě jsme každý byli někdy v situaci, že jsme se jako děti chtěli podělit o úspěchy i neúspěchy ve škole s našimi nejbližšími. Přáli jsme si, aby naši nejbližší viděli, jak nám to ve škole jde a co se nám daří. Účast rodičů na vzdělávání byla dříve omezena pouze na přítomnost při schůzkách. Naštěstí je dnešní škola jiná. Některé školy zašly ještě dále. Rodiče přímo vybízejí, aby se do jejich fungování zapojili. Autorka si je vědoma významného postavení rodiny ve vzdělávání, zaměřila se zejména na inovativní program Začít spolu, který tuto problematiku rozpracovává. Přítomnost rodičů ve vzdělávání je pro tento program typická, nezbytná a žádoucí.

Předškolní období je jedno z nejdůležitějších v životě člověka. Je to období plné objevů, nových zkušeností. Období, kdy se malý tvor osamostatňuje. Je nesporné, že na výchově a vzdělávání se v první řadě podílí rodina. Jak co nejefektivněji skloubit rodinou a institucionální výchovu? Jaké cesty jsou ty nejlepší pro správný vývoj dítěte? To jsou otázky, které si klade ne jeden rodič a ne jeden pedagog. Jejím cílem je zmapovat jaké formy spolupráce využívají běžné mateřské školy a jaké nabízejí inovativní výchovně vzdělávací programy.

Teoretická část si dává za cíl charakterizovat dítě předškolní věku. Popisuje jednotlivé oblasti jeho vývoje. Všímá si, jak se dítě rozvíjí v pohybových dovednostech, popisuje vývoj řeči a myšlení. V neposlední řadě se věnuje socializaci

a emočnímu vývoji dítěte.

Na tuto kapitolu navazuje vymezení pojmu rodina, jejich funkcí a typů rodinné výchovy. Teoretická část poté popisuje, jaký byl vztah rodiny a školy v průběhu dějin. V neposlední řadě se věnuje i vztahu rodiny a školy v současných kurikulárních dokumentech. Zároveň charakterizuje některé vzdělávací programy zaměřující se na spolupráci s rodinou. Jde o program Zdravá mateřská škola a zejména program Začít spolu. Přibližuje a porovnává základní principy, východiska a standardy obou programů. Hlavní pozornost pak autorka věnuje standardům popsáným dokumentu Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA- Kompetentní učitel pro 21. století.

Pro svůj výzkum si autorka vybrala mateřskou školu pracující podle programu Začít spolu. Vší má si zejména spolupráce mezi školou a rodiči v tomto programu. Další část výzkumu autorka orientovala na to, jak pedagogové a následně rodiče vnímají naplňování kritérií oblasti Rodina a komunita výše uvedených standardů. Empirická část zjišťuje jaké aktivity a činnosti jsou pro pedagogy i rodiče klíčové pro naplňování spolupráce mezi školou a rodinou dítěte.

Z výsledku výzkumu vzešlo několik inspirativních činností, které je možné uskutečňovat pro vytvoření partnerského vztahu mezi rodinou a školou. Praktická část přibližuje jednu z těchto činností realizovanou v podmínkách běžné mateřské školy. Mateřské školy, kde autorka pracovala a jejíž prostředí proto důvěrně zná. Popisuje aktivitu s názvem Hravé odpoledne. Jedná se o akci, kdy se pedagogové, rodiče, ale i prarodiče setkali na půdě školy a společně prožili příjemné odpoledne plné her, soutěží a zábavy. Pedagogové si při ní dali za cíl seznámit rodiče a děti s prostředím MŠ a všemi zaměstnanci. Zlepšit vzájemnou spolupráci a partnerství mezi rodinou a školou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení problému a cílů teoretické části

Teoretická část si dává za cíl zmapovat a definovat pojmy dítě, rodina a mateřská škola. Porovnává definice a výklady těchto pojmů od různých autorů. Mapuje možnosti spolupráce rodiny a mateřské školy v kurikulárních dokumentech a různých inovativních výchovně vzdělávacích programech. Charakterizuje program Zdravá mateřská škola a na něj navazující Program podpory zdraví. Nejpodstatnější část je pak věnována výchovně vzdělávacímu programu Začít spolu. Teoretická část uvede jeho vývoj, hlavní východiska a na závěr představí dokument Kompetentní učitel 21. Století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA.

1.1 Vymezení pojmu dítě předškolního věku

Jak uvádí J. Čáp ve své knize Psychologie pro učitele je mnohými odborníky považován věk do šesti let za zvlášť důležitý pro vývoj osobnosti.

„Předškolní období v užším slova smyslu je věkem „mateřské školy“, ale nebylo by správně chápat je pouze z tohoto hlediska; mnoho dětí do školky nechodí, rodinná výchova stále zůstává základem, na kterém, mateřská škola účelně staví a napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.“(Langmeier, Krejčířová, 1998. s. 85)

Pedagogický slovník charakterizuje předškolní období takto, citují: „Vývojové období dítěte od dovršení 3. roku věku, po vstup do školy, tzn. do dovršení 6. roku života. Hlavní činností předškolního dítěte je hra. V tomto věkovém období dítě zpravidla navštěvuje mateřskou školu, která je postupně připravuje na vstup do školy. Základem stále zůstává rodinná výchova, na níž mateřská škola staví a která napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 196)

Celé období předškolního věku se vyznačuje významnými změnami v pohybových funkcích, kognitivních procesech, v citovém i sociálním vývoji. Dochází

ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte. „V **psychomotorické oblasti** se u dítěte rozvíjí zejména hrubá a jemná motorika. Pohyby jsou čím dál více koordinovanější, dítě zvládá jednoduché pohybové úkony, sebeobsluhu. Velmi výrazným rozmachem projde také dětská **kresba**. Přes počáteční čmáranice se začínají objevovat prvotní obrysy, lineární znázornění. Kolem 4. roku pak přichází tzv. rentgenové vidění (při kresbě domu je vidět i obyvatelé za zdí) a ortoskopické vidění (vychází ze všech úhlů pohledu) až po realistickou kresbu s detaily.“ (Šikulová a spol., 2007, s. 12).

Kresba je pro předškolní dítě důležitým prostředkem komunikace. Lze z ní vyčíst to, co dítě prožívá, jaké jsou jeho představy. Kresba je také výborný diagnostický prostředek.

Další prudký růst sledujeme v oblasti **řeči**. Toto období je označováno jako senzitivní právě pro rozvoj řeči. Před vstupem do školy pak dítě zvládne řeč po stránce formální i obsahové. „Vývoj řeči dovoluje i růst poznatků o sobě a okolním světě. Důležitý pokrok dítěte v předškolním období spočívá také v tom, že začíná účinně užívat řeči k regulaci svého chování.“(Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 86) Slovní zásoba se rozšiřuje a s tím dochází i k rozvoji **myšlení** a dalších kognitivních procesů. J. Piaget nazývá toto stadium vývoje jako předoperační. Typickým znakem myšlení je v tomto věku magičnost (děti nevidí rozdíl mezi skutečností a fantazií, často si mění fakta podle svého), egocentrismus (je vázáno na činnost dítěte, na subjektivním pohledu dítěte), absolutismus (jednou poznaná skutečnost je stále platná). Spolu s myšlením a řečí se rozvíjejí další kognitivní procesy, jako jsou vnímání, paměť a fantazie.

Rodina je v předškolním období stále hlavním prostředníkem v **socializaci** dítěte. Postupně se jí stává také mateřská škola. „Socializaci můžeme chápat jako celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 225) Jan Hartl ji pak definuje jako: „postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace.“ (1993, s. 194) Dítě začíná vědomě jednat podle pravidel, interiorizuje si vzorce chování. Osvojuje si různé sociální role a to především prostřednictvím **hry**,

nejpřirozenější to činnosti předškolního dítěte. „Na počátku předškolního období při hře souběžné (paralelní) se děti navzájem spíše napodobují. Postupně si děti hrají společně, hru organizují, rozdělují si role. Přitom dochází k rozvoji sebepojetí. Děti začínají chápat sebe sama jako subjekt, uvědomují si svou jedinečnost a odlišnost od ostatních lidí, a tak vzniká vědomí vlastní identity.“ (Šikulová a spol., 2005, s. 25)

Jak bylo zmíněno výše, **emocionální** vývoj dítěte probíhá hlavně prostřednictvím rodiny, resp. matky, nebo jiné pečující osoby, která na dítě kladně emocionálně působí. „Emoce se v tomto období vyznačují velkou labilitou (rychle přecházejí z kladných do záporných), expresivitou (projevují se bez zábran) a vykazují také paradox v tom, že ačkoliv jsou poměrně povrchní, projevují se navenek velmi výrazně.“ (Šikulová a kol, 2005, s. 29)

Nutno podotknout, že výše uvedené poznatky jsou odborné i laické veřejnosti známé a respektované teprve několik málo desetiletí. Ne vždy v dějinách lidstva bylo dítě a dětství posuzováno jako důležité období v životě. Dětství nemělo (a bohužel v některých zemích ještě dnes nemá) hodnotu, kterou by si zasloužilo. Pojdme se nyní podívat, jak bylo na předškolní děti nahlíženo v průběhu času.

1.2 Vymezení pojmu rodina

Hlavním úkolem předškolního vzdělávání je podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání **doplňovat rodinnou výchovu** a pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a vhodných podnětů k jeho rozvoji a učení. Nebylo vždy samozřejmostí, že se předškolní pedagogika takto obracela směrem k rodině a pokládala ji za základního nositele výchovy a vzdělávání. Institucionální vzdělávání bylo často od rodinného prostředí odděleno.

Rodina je bezesporu tou nejdůležitější sociální skupinou, se kterou se dítě

setkává. Shodneme se jistě na tom, že má na jeho vývoj ten největší vliv. Existuje mnoho definic pojmu rodina, záleží totiž na tom, z jakého pohledu se na něj díváme. Jinak definuje rodinu sociolog, jinak pedagog a rozdílný pohled může mít například právník.

Jak se uvádí v dokumentu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Národní zpráva o rodině, z roku 2004 „Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V jednotlivých vědních odvětvích a jejich partikulárních oborech se proto význam tohoto termínu liší v závislosti na metodologických postupech (které jsou samy o sobě variabilní), oblasti výzkumu a pojmovém ústrojí. Je proto nemožné hovořit o jediném pevném transdisciplinárním pojmu rodiny, ale spíše o jednotlivých aspektech a proměnlivých variantách tohoto termínu tak, jak se odrážejí v různých vědních oborech.“¹

Pro účel této diplomové práce se zaměříme na vnímání rodiny z pedagogického hlediska. Průcha charakterizuje rodinu takto: „Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně- regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní, úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současně pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny, nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru- domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.“ (1998, s. 210)

Matějček k tomu přidává ještě další poznatek, že „rodina není zdaleka jedinou institucí, která bude pečovat o prospěch, ochranu, výchovu a vzdělávání dítěte a která tedy bude mít rovněž vliv na utváření jeho osobnosti.“(1994, s. 16)

¹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf, cit. 17. 1. 2015

Autorka se přiklání k názoru Dunovského, že „Rodina představuje biosociální systém, který neustále hledá a nachází své místo ve společnosti. Přitom je společností znovu a znovu ovlivňován.“ (1986, s. 9)

Dnešní rodinu bychom mohly definovat jako malou sociální skupinu, jejíž funkce si přiblížíme v další podkapitole.

1.2.1 Funkce rodiny a typy rodinné výchovy

Zákon č.89/2012Sb. Občanský zákoník popisuje manželství a rodinu z pohledu práva. Pokládá za hlavní smysl manželství založení rodiny, řádnou výchovu dětí a vzájemnou podporu a pomoc. Funkce, potřeby ani typy rodinné výchovy blíže nespecifikuje. Funkcemi rodiny, resp. jejich poruchami se zabývá např. Dunovský (1986).

Biologicko- reprodukční funkce zajišťuje plazení dětí, reprodukci lidského rodu. *Funkce ekonomicko- zabezpečovací* se týká materiálního zabezpečení rodiny. Tuto funkci zajišťují zejména dospělí členové rodiny. Další *funkce* je *emocionální*- kdy rodina vytváří prostředí s intenzivními citovými vazbami. Při správném plnění této funkce dochází k naplňování potřeb jistoty, bezpečí. Základem je vzájemná spolupráce všech členů rodiny. *Socializačně- výchovná funkce* pak představuje dlouhodobé působení na všechny členy, zejména pak na dítě.

Dunovský (1986) dále funkčnost rodiny rozděluje do několika pásem. Jde o tzv. Funkční rodinu, problémovou rodinu, dysfunkční a afunkční rodinu. S těmito uvedenými pásmy úzce souvisí i typy rodinné výchovy, nebo také výchovné styly v rodině.

Každý rodič se snaží nalézt ten nejlepší vztah k dětem, každý hledá odpovědi na řešení problémů, která přichází v jednotlivých obdobích vývoje dítěte. Jedna univerzální rada neexistuje, tak, jako neexistuje jedna univerzální bytost. Zkrátka, co rodina, to jedinečné výchovné působení. Dalo by se říci, že nejvhodnější je skloubení různých typů výchov.

Mnozí autoři se shodují na 3 stylech rodinné výchovy. *Autoritářský* nebo také *dominantní styl* se zakládá na trestech a příkazech, potřeby dítěte bývají potlačeny. Děti samy jsou pak úzkostlivé, plaché. Protipólem tohoto stylu je *výchova liberální*, vychovatelé (rodiče) dávají dětem přílišnou volnost. Děti bývají nepozorné, s vysokou sebedůvěrou. Jako nejvhodnější je považován tzv. *demokratický styl*, pro který je charakteristické porozumění, respekt a individuální přístup. Děti z těchto rodin jsou více samostatné, iniciativní, zodpovědné.

Ačkoliv se rodiče snaží uspokojovat všechny potřeby dítěte, dávají dítěti lásku. Jednu věc ale rodina nemůže plnohodnotně zajistit. A to začlenění do skupiny stejně starých dětí, socializaci v pravém smyslu slova. Bylo by samozřejmě nerozumné myslet si, že rodina dítě úplně izoluje od jiných lidí a dětí. Jak uvádí Matějček „Do života našich dětí vstupují druhé děti někdy kolem třetího roku a už z něho neodejdou. Naopak, jejich vliv bude i nadále sílit, takže před vstupem do školy bude naše dítě už dokonale společenským tvorem.“ (1986, s. 127)

1.3 Vymezení pojmu mateřská škola

Mateřská škola je instituce doplňující rodinnou výchovu. Je to instituce, která se snaží o první socializaci dítěte.

Průcha popisuje mateřskou školu jako „...předškolní zařízení navazující na výchovu dítěte v rodině a v současnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zprav. Ve věku od 3 do 6let. Není součástí povinné školní docházky. V ČR existovalo ve školním roce 1996/1997 celkem 6608 mateřských škol (z toho 265 speciálních pro děti s různým postižením), s celkem 324310 žáky.“ (1998, s. 125-126) Matějček říká, že: „Silnou stránkou mateřské školy jsou znalosti a zkušenosti v tom, jak vést děti, aby si osvojily účelné návyky (hygiena, oblékání, udržování pořádku apod.) a účelné dovednosti (zacházení s tužkou, barvičkami a jinými pomůckami k tvořivé práci).“ (1996, s. 50) Shodneme se s názorem Matějčka, že „...mateřská škola je zařízením pro děti...“ (1992, s. 109) a jak dále uvádí, jedná se o zařízení

celospolečenské, „...jehož pozitivní funkce můžeme dalekosáhle využívat.“ (1992, s. 109) Nelze tedy popřít klady předškolního vzdělávání a jeho pozitivní vliv na všestranné utváření osobnosti dítěte.

Ovšem ne vždy bylo na institucionální vzdělávání a výchovu takto nahlíženo. Autorka si v následujících řádcích dovolí krátký pohled na výchovu, vzdělávání a na spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou v průběhu času.

1.4 Výchova a vzdělávání v průběhu času

Vymezení pojmu mateřská škola je poměrně jednoduché, jednak proto, že se jedná o státní zařízení, jehož přesná podoba je dána zákonem a také proto, že její podoba je dána i historicky. Tak, jako člověk prochází neustálým vývojem, tak se mění výchova a vzdělávání.

Názory na význam dětství a dítěte se v průběhu věku měnil. Výchova podléhala sociálnímu vlivu. Byla vždy podmíněna ekonomickou a kulturní úrovní. Jak uvádí Zdeněk Helus „vztah k dítěti je ve svém vývoji významným aspektem objevování člověka člověkem, a to s dalekosáhlými důsledky.“ (2004, s. 15)

O výchově a potažmo vzdělávání se v nejranějších fázích lidského vývoje nejednalo. Na výchově a vzdělávání dětí podíleli všichni. Děti se již od útlého věku účastnily na životě celé komunity. Ve hrách dětí se odrážel život a práce dospělých.

Obraz rodiny a s tím související výchovy byl v průběhu dějin různý. Pravěká rodina byla typická vznikem matriarchátu. Tedy kladením důrazu na roli žen ve fungování rodiny, resp. společenské skupiny. Patriarchát, jako sociální systém založený na vládě muže (otce), se objevuje později a v různé podobě přetrvával po několik století. Až konec 19. století přináší změny ve vnímání rodiny. Vznikem různých hnutí za emancipaci žen se rozpadá tradiční patriarchální rodina. Se zaměstnáváním žen přestává být muž (otec) hlavním živitelem rodiny. Výchovu a vzdělávání nejen v rodině přibližují blíže následující řádky.

S tím jak se společnost rozdělovala na třídy, vznikala i společenská odlišnost, diferencovala se i výchova a vzdělávání dětí. Jiného postavení a možností měli děti vyšší třídy a jiného třídy nižší, jiného chlapci a jiného dívky. Souviselo to i s odlišným postavením mužů a žen.

Ve **starověku** bylo právo na důstojné zacházení s dětmi zpochybňováno. Děti byly vlastnictvím rodičů a o jejich osudu stále rozhodoval otec rodiny. „Odstranění dítěte, ať už proto, že nebylo zdravé a neslibovalo, že z něj vyroste úspěšný, zdatný jedinec a funkční občan (politik, válečník, rozmnožovatel rodinného majetku, důstojný držitel úctyhodného postavení a pokračovatel v tradici rodu), nebo proto, že už bylo dětí dost a nedostávalo se prostředků na pečování o ně, nebo z jiných důvodů považovaných v dobovém kalkulu za vážné, nebylo ničím neobvyklým.“ (Helus, 2004, s. 16- 17)

Středověká společnost se v mnohém nezměnila. Děti z vyšších vrstev měly své kojné a chůvy, které o ně pečovaly. Jejich prostřednictvím se seznamovaly se svým okolím a dostávalo se jim základů mravní výchovy. Rodiče dětí z chudších vrstev společnosti ovšem neměli možnost do výchovy a vzdělání svých dětí výrazně zasáhnout.

Přístup k dítěti se v mnohém nezměnil ani v období **humanismu**. Jedním z prvních pedagogů, který dokázal ocenit dětství, byl **J. A. Komenský**. Ve svém díle *Informatorium školy mateřské* předkládá koncepci výchovy dětí předškolního věku. Dílo samo bylo určeno zejména rodičům, lze ho bez nadsázky považovat za první ucelenou teorii předškolní výchovy. Sám Komenský hned v úvodu nazývá děti „*zvláštním, drahým a slavným klenotem. A kdo dítky v domě má, jist si býti může, že anděly v domě má.*“ (Komenský, 1913, s. 466) Komenský nabádá dospělé, aby o své děti pečovali, poskytovali jim dostatek bezpečí, lásky a úcty. Dětskou přirozenost považuje za důležitou a výchova a vzdělávání mají pak vycházet z věkových zvláštností dětí. Obsah díla je veliký, rozdělený do několika kapitol. Každá pak představuje návod, jak děti rozvíjet v různých oblastech: rozumové schopnosti, řeč a výslovnost, rozvoj tělesné zdatnosti, mravní výchova aj. Lze bez nadsázky říci, že myšlenky Komenského daly základy předškolní výchově.

První instituce zajišťující předškolní výchovu a vzdělávání vznikaly z potřeby zajistit dohled nad dětmi zaměstnaných rodičů a také z důvodů nedostatečného zacházení s dětmi. Se zavedením strojové výroby byly i děti z chudších vrstev společnosti zaměstnávány jako levná pracovní síla. Reformní hnutí přineslo spoustu změn do všech oblastí života a tedy i do života rodiny a školy. Nejznámější koncepci výchovy, označovanou jako pedocentrismus², představila **Marie Montessori**.

1.4.1 Vztah rodiny a školy v průběhu času

V 1. polovině 20. století se přístup mezi školou a rodiči nezměnil. Šlo spíše o pomoc a rady rodičům ve výchově jejich dětí. Učitel byl brán jako vzdělaný, kvalifikovaný nositel výchovy a vzdělávání. Bohužel 2. světová válka přerušila všechny tyto aktivity. V roce **1948** pak přichází Školský zákon. Poprvé byly mateřské školy zařazeny do školské soustavy, nebyly ovšem povinné. Pro 50. a 60. léta je charakteristické ideové zaměření. Role učitel- rodič byly přesně definovány. Hlubší spolupráce neexistovala. Vztah mezi rodinou a mateřskou školou byl spíše jednostranný a výchova a vzdělávání v rodině a mateřské škole probíhaly odděleně.

Další Školský zákon z roku **1960** přináší rozpracovanou metodiku jednotlivých výchovných složek. Objevila se snaha o vytvoření „Jednotné školy“. Za primární cíl si mateřská škola v té době kladla přípravu dítěte na školu. Školství a nejen to předškolní bylo ideologicky zatížené. Osnovy nedávaly učiteli mnoho možností pro individuální přístup k dítěti. Přestože byla rodina nazývána za základ státu, neměla moc možností, jak do vzdělání zasáhnout. Škola zastupující stát nedávala rodičům moc možností pro vlastní iniciativu.

V 70. a 80. letech se komunikace a spolupráce omezovala jen na účast rodičů na informativních schůzkách a besídkách. Poslední předrevoluční Metodika výchovné

² Pedocentrismus- Pedagogický směr 20. století, odvozený od myšlenek E. Keyové „Das Jahrhundert des Kindes“ (Století dítěte). Podřizuje cíle výchovy a vzdělávání zcela individuálním potřebám a zájmům dítěte, přeceňuje však hlediska biologická před společenskými. Později i některými svými představiteli (J. Dewey) odmítnut jako příliš jednostranný. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 1998, s. 171. ISBN 80-7178-252-1.

práce v jeslích a mateřských školách z roku **1985** přestává platit v roce 1989. Tento program přihlížel při výchovně vzdělávacím působení na věkové zvláštnosti dětí a důraz kladl i na plánování a hodnocení výchovně vzdělávací práce. Navzdory ideovosti musíme, ale souhlasit s L. Bělinovou, která ve své Metodice výchovné práce v jeslích a mateřských školách z roku 1985 uvádí, že „rodinné prostředí je pro dítě základním a nejpřirozenějším společenským prostředím a má nenahraditelný vliv na utváření dětské osobnosti.“ (1985, s. 41) Ovšem jako úsměvná nám pak mohou připadat doporučení, jakým způsobem má MŠ s rodinou spolupracovat. K dosažení užší návaznosti mají učitelky využívat zejména plenární schůzky SRPŠ, kolektivní besedy, názornou agitaci aj. Účast na individuálních pohovorech, oslavách, besídkách je jako forma spolupráce využívána dodnes.

Velký zlom přišel s rokem **1989**. Ve společnosti sílí tlak na respektování individuality a samostatnosti ve školských zařízeních. Celé porevoluční období přináší kritiku všech dosud platných a používaných metod a forem práce. Mateřská škola jako by ztratila své typické zaměření. Jak uvádí V. Spilková nejen v předškolním vzdělávání „došlo po roce 1989 k odstranění některých nejpalcivěji pocítovaných problémů- k deideologizaci obsahu vzdělávání, uvolnění závaznosti centrálních norem (učebního plánu a osnov).“ (2005, s. 108) Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy z roku 1984 přestává být závaznou směrnicí a mateřské školy vypracovávají své vlastní výchovné a vzdělávací programy.

V lednu **2005** vstupuje v platnost zatím poslední Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon). RVP PV je závazný kurikulární³ dokument, kterým se musí řídit každá mateřská škola. Na jeho základě si MŠ vypracovávají své Školní vzdělávací programy. „Jednotlivé školy mají možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělávání dané školy, dávají pedagogům možnost využít své kreativity a v neposlední řadě možnost profilovat školu podle potřeb dětí a požadavků jejich rodičů.“ (Šikulová a kol., 2006, s. 11)

„RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: stanovuje cíle v podobě záměrů,

³ „pochází z latinského currere (běžet)..., vyjadřuje pohyb určitým směrem, po určité cestě k určitému cíli“ – Opravilová, E., *Rok v mateřské škole*. Praha, Portál, 2003, str. 20, ISBN 80-7178-847-3

a cíle v podobě výstupů a to nejprve na úrovni obecné a následně na úrovni oblastní.“ (Kolektiv autorů, 2004, s. 9) Konkrétně se jedná o **rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy**. Rámcové cíle pro předškolní vzdělávání jsou v RVP PV formulovány jako rozvoj dítěte, jeho učení a poznávání, osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost a zisk osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Klíčové kompetence jsou pak v dnešním pojetí vzdělávání součástí vzdělávacích cílů, vyjádřenu jako výstupy. Kompetence budujeme po celou dobu výchovně vzdělávacího procesu. Jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální a kompetence činnostní a občanské. Dílčí výstupy (poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje) jsou pak vyjádřeny v oblastech biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní, environmentální. Tyto oblasti jsou prezentovány pod termínem *Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět*. V březnu roku 2012 přichází MŠMT s doplněním konkretizovaných očekávaných výstupů, ty nabývají účinnosti 1. 9. 2012. „Konkretizované očekávané výstupy rozpracovávají a zpřesňují jednotlivé očekávané výstupy v rámci vzdělávacích oblastí v RVP PV, které jsou popsány v optimální úrovni a které lze považovat pro děti na konci předškolního období za žádoucí.“(příloha RVP PV, 2012, s. 1)

Vztah rodiny a mateřské školy v současných kurikulárních dokumentech rozebírá následující kapitola.

1.5 Vztah rodiny a mateřské školy v současných kurikulárních dokumentech

Nespornou výhodou mateřské školy na rozdíl od jiných stupňů školských zařízení bylo kdysi a je i dnes každodenní setkávání rodiny a mateřské školy. Dochází tak k vzájemné interakci. Každodenní kontakt je pro obě strany důležitý. Škola potažmo rodiče si tak mohou dnes a denně sdělovat své postřehy, potřeby. Jistě se shodneme, že důležitým aspektem takových setkávání je určitý druh sebeovládání a diplomacie.

S pádem komunismu začalo v celé společnosti volání po nové podobě nejen školského systému. „Již několik dnů po událostech 17. listopadu 1989 se v rychle zformované pedagogické komisi Občanského fóra začalo hovořit o svobodném školství, o nutných legislativních změnách směrem k demokratizaci a pluralizaci vzdělávání a o prosazování nových metod a forem práce ve školách. Všechny tyto představy se upínaly především k zahraničním zkušenostem, teprve později více i k domácím tradicím.“ (Spilková, 2005, s. 269)

Celé porevoluční období je charakteristické velkými potřebami změn. Také školství se muselo pod tíhou nových skutečností transformovat. Avšak zde více, než kde jinde stále chyběl ucelený rámec, který by nabízel možnou cestu. Pedagogové různých typů škol hledali varianty ke stávajícím vzdělávacím programům. Do popředí se tak dostávaly programy nabízející nové pohledy na dítě, humanistické teorie, alternativní programy.

„Čím složitější je život společnosti, tím větší objem znalostí a dovedností si musí každý jednotlivý člověk osvojit, aby se v ní dokázal uplatnit. Čím větší je míra individuální svobody, tím víc záleží na osobní zralosti, odpovědnosti a tvořivosti každého občana. Čím více možností se člověku nabízí, tím víc záleží na jeho vlastních mravních a lidských kvalitách, aby si z nich dokázal dobře vybrat.“ (Bílá kniha, 2001, str. 13)

Dokument *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice- Bílá kniha* vznikl z potřeby ujasnit koncepci vzdělávání, vytvořit rámec pro další vzdělávací programy na všech typech škol a školských zařízení. Vláda České republiky ho schválila a přijala v něm hlavní cíle vzdělávací politiky dne 7. 2. 2001. Bílá kniha je rozdělena do několika částí, každá se věnuje určitému stupni vzdělávání. Od předškolního, přes základní, střední, terciální až po vzdělávání dospělých. Ačkoli dokument sám vznikl více než před 10lety a byl od té doby již revidován, neztrácí nic ze svého původního záměru a aktuálnosti. Patří mezi kurikulární dokumenty českého školství.

Bílá kniha zakládá na vnitřní motivaci a zodpovědnost za svá rozhodnutí. Hovoří o tom, že institucionální předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny,

doplňuje je o specifické podněty, rozvíjí je a obohacuje. Dokument stanovil i hlavní strategické linie vzdělávací politiky. Jedním z bodů, který alespoň rámcově hovoří o spolupráci a participaci škol a dalších institucí je *Přechod od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování*. „Vůdčím principem reformy veřejné správy se i v oblasti vzdělávání stává demokratizace zajišťovaná především decentralizací (tzn. posunem kompetencí z centrální úrovně státní správy směrem k decentralizované úrovni územních a obecních samospráv, až k dalšímu posilování autonomie škol a úlohy školských rad) a participací (tzn. spoluúčasti subjektů zainteresovaných na vzdělávání- sociálních partnerů, učitelů, rodičů, studentů apod.)“ (Bílá kniha, 2001, str. 96)

Autorka se domnívá, že dokument sám dává pojetí partnerství mezi rodinou a školou spíše obecný rámeček. Je si také vědoma faktu, že dokument stál jako jakýsi odrazový můstek pro Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) a následně pro Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulární dokument platný pro všechna předškolní zařízení. Vymezuje cíle, klíčové kompetence, vzdělávací obsah a podmínky vzdělávání. Stanovuje také zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP). První podoba RVP PV přišla v roce 2001 (tehdy ještě pod názvem Rámcový program pro předškolní vzdělávání). V roce 2004 byl tento dokument aktualizován a od 1. 9. 2007 se stal závazným dokumentem pro předškolní vzdělávání. „RVP PV je ve všech směrech závazný pro pedagogy. Pedagog má povinnost k daným cílům směřovat a daný vzdělávací obsah dětem nabízet. Vzdělávací nabídka je závazná pro pedagogy a děti si ji osvojují v míře a rozsahu, odpovídající jejich individuálním potřebám.“ (Šikulová a kol., 2006, str. 10)

Podle RVP PV jsou základní podmínky pro vzdělávání legislativně vymezeny. Jsou rozpracovány jako věcné podmínky, životospráva, psychosociální a organizační podmínky, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění a spoluúčast rodičů. Ideální stav nastává, pokud mateřská škola naplňuje všechny podmínky vzdělávání. Je však potřeba přihlídnout k možnostem jednotlivých škol. Autorka se

domnívá, že většina mateřských škol se snaží podmínky plnit. Vzhledem k tomu, že se tato diplomová práce zaměřuje na partnerství mezi rodinou a školou, zastavíme se u poslední jmenované potřeby, tedy *spoluúčasti rodičů*.

Podle RVP PV je spoluúčast rodičů plně vyhovující jestliže:

- Ve vztazích mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.
- Pedagogové sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projevili-li zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.
- Pedagogové chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.
- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí. (2005, s. 35)

Všimněme si, že RVP PV hovoří o spoluúčasti. Aktivní zapojení rodičů do chodu

MŠ jim dává pocit zodpovědnosti za výchovu a vzdělávání jejich dětí. Dnešní mateřské školy nabízejí ve svých vzdělávacích programech různé druhy aktivit, kdy se mohou rodiče a pedagogové setkávat a společně se domlouvat na dalších formách spolupráce. Výraz *partnerství, spolupráce a důvěra* jsou charakteristické pro celou koncepci RVP PV a následně i Školních vzdělávacích programů. Autorka zde vidí hlavní rozdíl mezi tím, jaká byla škola před rokem 1989 a tím, jaká je škola dnes. Zároveň jak vnímali pedagogové roli rodičů ve vzdělávání tehdy a dnes. Dnešní mateřská škola by se neměla izolovat od okolního prostředí. Dnešní rodiče mají větší možnosti, než rodiče dříve. Mění se jejich nároky, chtějí do chodu MŠ zasáhnout. Chtějí být informováni o tom, co se ve škole děje. Dobře fungující mateřská škola si je toho vědoma a přizpůsobí svůj program takovým požadavkům. Při realizaci výše jmenovaného je důležité mít na paměti respektování soukromí, taktnost a ohleduplnost. Toto jsou vlastnosti, které dnešní společnost stále více vyhledává.

Stěžejním nositelem vzdělání je pedagog, jeho povinnosti stanovuje RVP PV takto:

„Předškolní pedagog odpovídá za to, že:

- školní (třídní) vzdělávací program, který zpracovává, je v souladu s požadavky RVP PV
- program pedagogických činností je cílevědomý a je plánován
- je pravidelně sledován průběh předškolního vzdělávání a hodnoceny jeho podmínky i výsledky.“ (2004, s. 44)

RVP PV také stanoví povinnosti pedagogů. Mezi ně patří evidence názorů a přání, potřeb partnerů ve vzdělávání, na získané podněty má také reagovat.

2 Charakteristika vzdělávacích programů zaměřujících se na spolupráci s rodinou

Spolupráce s rodinou je pro dobré fungování mateřské školy zásadní. Bez

přiměřených partnerských vztahů nemají pedagogové na čem stavět. Rodiče sami touží, aby právě jejich dítě navštěvovalo školu, která je vstřícná, otevřená a aktivní. Aktivní ve smyslu nabízených a zejména konaných činností.

V další části diplomové práce se tedy zaměříme na projekty, které ukázaly po revoluci mateřským školám cestu, jak právě spoluprací s rodiči zlepšit.

2.1. Zdravá mateřská škola

Jedním z projektů, které se objevily v 90. letech, a který chtěl přispět k novému pojetí vzdělávání je projekt Zdravá mateřská škola. Zdravá mateřská škola (ZMŠ) vznikl za podpory MŠMT ČR, na jeho vzniku se kromě mnoha vědeckých pracovníků, inspektorek a ředitelek podílely hlavně učitelky 102 mateřských škol. Jde o modelový projekt podpory zdraví v mateřské škole.

Jako hlavní cíle si tento program kladl přispívat k tvorbě podmínek pro tělesnou, duševní a společenskou pohodu dítěte po dobu jeho pobytu v mateřské škole. Dále chce přispívat k výchově předškolního dítěte ke zdravému životnímu stylu. Celý projekt stojí na 3 pilířích, které se dále dělí na zásady. 1 pilíř Vytváří podmínky pro pohodu a zdraví, 2. Vychovává ke zdravému životnímu stylu a 3. *pilíř* se Při realizaci projektu ZMŠ v MŠ opírá o odborné partnery a spolupracuje s nimi.

Nutno podotknout, že tento program byl jedním z prvních, které podaly po revoluci ucelenou koncepci předškolního vzdělávání. Jako jeden z mála také považuje rodiče a širší společenské prostředí za partnery ve vzdělávání. Tuto otázku řeší zásada *Společenství mateřské školy a rodiny* „Rozvíjí společenství mateřské školy a rodiny jako nejsilnější záruku účinnosti projektu podpory zdraví. Společenství vzniká prolínáním vlivů z rodiny do MŠ a opačně. Je možné jen na základě vzájemné tolerance, partnerství a otevřenosti. Zná a bere v úvahu kvalitu prostředí, v němž dítě žije, a snaží se svými prostředky nedostatečné vlivy nahrazovat, škodlivé kompenzovat a přínosné podporovat. Nabízí rodině podněty, dovednosti, inspiraci. Rodina nabízí škole seznámení s výchovným stylem, hlubší poznání dítěte, pronikání

reality do prostředí MŠ.“ (Havlínová a kol., 1995, str. 20) Je zřejmé, že bez partnerství obou jmenovaných členů, bez jejich participace, by nemohla být škola plně fungující. Rodina, jako základní jednotka zůstává pro dítě životní potřebou. Má výsadní a nezastupitelné místo v lidském společenství. Pro dítě je fungující rodina důležitá, stejně jako je důležitý jeho všestranný rozvoj. Škola je první institucí, se kterou přichází dítě do kontaktu. Projekt Zdravá mateřská škola si dal za cíl spolupracovat s rodinou, podporovat ji. Pedagogové by měli nabízet rodině takové dovednosti, inspirace, které vedou k celkovému zdravému rozvoji dítěte.

Projekt si je vědom i překážek, které mohou celý proces přibližování a partnerství narušit. Havlínová (1995) uvádí, že škola by měla zjistit příčiny těchto bariér. Zde nastává otázka, jak se škola prezentuje a co vlastně rodičům nabízí. Rodiče totiž velice často přicházejí do školy pod dojmem vlastních zkušeností, mnohdy zkreslených. Škola, jako instituce plná kvalifikovaných odborníků v oblasti předškolního vzdělávání, by měla rodičům předávat kvalitní informace a hlavně se jim otevřít. Otevřít ve smyslu umožnit rodičům aktivní účast na výchovně-vzdělávacím procesu. Už na počátku by si měly obě strany stanovit pravidla vzájemné komunikace. Přítomnost rodičů je podle zásad projektu ZMŠ důležitá hlavně v období adaptace nových dětí na prostředí MŠ. Účastí rodičů ve výchovně-vzdělávacím procesu mateřské školy získávají obě strany. Mateřská škola má možnost poznat výchovné styly rodiny, přizpůsobit jim tak svůj program, umožňuje zapojit se od širšího společenského prostředí. Rodiče získávají konkrétnější představu o fungování mateřské školy, seznamují se s dovednostmi a znalostmi, které mohou zlepšit jejich výchovné působení na dítě. V neposlední řadě mají možnost pozorovat své dítě v interakci s ostatními dětmi. Objektivně tak mohou posoudit, jak si děti v kontaktu s druhými vedou.

Pokud se škola i rodiče dohodnou na vzájemné spolupráci, mělo by se jejich partnerství dále prohlubovat a být aktivní. Měla by být naplněna očekávání jak rodičů, tak školy. Podle programu ZMŠ nastane „vhodná chvíle tehdy, když se rodiče učitelce svěří s tím, jak si představují výchovu svého dítěte a jaké perspektivy pro něj vidí.“ (Havlínová, 1995, s. 95)

Zásada uplatňovaná v tomto programu, která řeší spolupráci MŠ nejen s rodiči, ale i s ostatními složkami společenství je zásada *Obec, komunitní programy, odborníci*. „Pojímá sebe jako součást obce a tím se stává významnou podmínkou její stability. Svými aktivitami se podílí na programech rozvoje obce a společenským klimatem uvnitř školy i vztahy s rodiči dětí přispívá ke kvalitě celkového klimatu obce. Vytváří duchovně kulturní potřeby budoucího života obce nabídkou možností jejich rozvoje v rámci svého vzdělávacího programu.“ (Havlíková a kol., 1995, s. 21)

Z tohoto modelového projektu později vzešel aktualizovaný modelový program *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Podnět k jeho vzniku mu dalo 5 let zkušeností s uskutečňováním projektu Zdravá mateřská škola. Pedagogové i rodiče přijali původní program ZMŠ kladně a na základě jejich připomínek a diskuze tak mohl tým odborníků vytvořit Kurikulum podpory zdraví v MŠ. Opět se zde objevují 3 pilíře a zásady.

„Dvě zásady- **uspokojování individuálních potřeb** (zásada č. 2), spolupráce a **komunikace** (část zásady č. 7) -se pro realizaci programu MŠPZ i kurikula PZ v MŠ ukázaly jako určující, proto je chápeme jako obecné zásady neboli **principy**.

2. pilíř *Výchova ke zdravému způsobu života* se svými dvěma zásadami se změnil v **samostatně zpracované kurikulum podpory zdraví v MŠ**.

Obsah zásad 1. a 3. pilíře zůstává v podstatě týž, **avšak některé zásady** jsou ve struktuře programu jinak umístěny, zahrnují nové prvky anebo jsou naopak spojeny. Došlo tak ke snížení jejich počtu na dvanáct. Několik zásad dostalo nový název. Jedna zásada je nová.“ (Havlíková a kol, 2000, s. 13)

Na základě společné filozofie mohou dnes školy vstoupit do sítě škol podporujících zdraví. Bližší informace o Programu podpory zdraví v MŠ se můžeme dovědět například na webových stránkách Státního zdravotního ústavu, jenž je garantem evropského programu Škola podporující zdraví-
<http://www.szu.cz/program-skola-podporujici-zdravi>.

2.2 Partnerství a spolupráce s rodiči v programu Zdravá mateřská škola

Partnerství a spolupráci s rodiči, se věnuje zásada, *Partnerské vztahy s rodiči*. Mateřská škola podporující zdraví bere v úvahu fakt, že rodinné prostředí má nejvýznamnější vliv na dítě. Základem pro takovou spolupráci je navození otevřeného partnerského vztahu. Společná setkávání, informování o záměrech, způsobech práce je samozřejmostí.

Mateřská škola podporující zdraví vyzývá rodiče k aktivní účasti ve výchovně vzdělávacím procesu a na akcích školy. Při takových akcích získávají rodiče kvalifikované informace z různých oblastí výchovy a vzdělávání dětí. Mohou zde konzultovat případné problémy, názory a připomínky.

Mateřské školy by se měly snažit organizovat taková setkávání, vést rodiče ke spoluúčasti na jejich organizování. Doporučeno je zřízení oficiálně registrovaného sdružení rodičů. Neméně důležitá je odborná pomoc při řešení problémů. Mnohdy rodiče nemají důvěru v kompetentnost pedagogů k řešení různých problémů, k jejich odbornosti.

MŠ podporující zdraví vidí přínos svého programu v tom, že partneři vzájemně získávají: „ respekt a důvěra k sobě, možnost jednotného působení ve výchově, příležitost k obohacování a profesionální životní zkušenosti, možnost spolupodílet se na pomoci a řešení problémů školy, pocit sounáležitosti s životem školy, vliv na kvalitu svého fyzického, psychického, sociálního a duchovního zdraví a zdraví širšího společenství, možnost sjednotit se na společných cílech podpory zdraví.“ (Havlíková a kol, 2000, s. 78)

Naplňování idejí tohoto programu mohou ztížit různé překážky a rizika. Mateřská škola podporující zdraví rodiče informuje o svých představách jasně, citlivě a s taktem, hledá příčiny neúspěchu, proč se program nedaří naplňovat. Mateřská škola si klade za cíl být aktivní v nabídce spolupráce. A v neposlední řadě respektuje individualitu a osobitost každé rodiny.

Program Zdravá mateřská škola má bezesporu zajímavý záměr. Autorka se

ovšem dále zaměřuje na program Začít spolu. Zaujala jí na něm zejména promyšlenost tohoto programu a následně rozpracované standardy kompetentního učitele. Motivací pro volbu právě tohoto inovativního programu bylo pro autorku také seznámení se s ním přímo v podmínkách mateřské školy.

3 Charakteristika programu Začít spolu

Dobré vztahy mezi dospělými a dětmi i mezi dospělými navzájem jsou základní stavební jednotkou budování kompetencí, které mají děti získat. Respektování druhého jeho individuality, humanistické a demokratické principy, to je to, na čem je program Začít spolu založen.

Program Začít spolu je živý, moderní program, který stále nabízí nové poznatky o výchově a vzdělávání. Tvoří nové publikace, jako například Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA.

3.1 Vývoj

Vzdělávací program Začít spolu (v mezinárodním označení se užívá označení Step by Step) je v České republice realizován od roku 1994. Nejprve se do tohoto programu zařadily školy mateřské, později v roce 1996 školy základní. Program je zaštitěn mezinárodní organizací ISSA⁴ Na monitorování, evaluaci a naplnění se pak podílí organizace Step by Step, o.s. (www.sbsr.cz). Do tohoto programu je v současnosti zapojeno více než 30 zemí světa.

Podle Kargerové a Krejčové „představují stěžejní pilíř současného školství

⁴ *Mezinárodní nevládní členská organizace, která byla založena s cílem podporovat demokratické principy a posilovat zapojení rodičů a komunity do vzdělávání dětí v období předškolního a mladšího školního věku (3-11 let).* www.issa.nl (zdroj <http://sbscr.cz/?t=1&c=23> 13.4.2014)

humanistický a demokratický přístup. Program Začít spolu pak zdůrazňuje individuální přístup k dítěti a partnerství školy, rodiny a širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání.“(2003, s. 13) Program představuje otevřený systém. Znamená to, že je přizpůsoben každému účastníku výchovně vzdělávacího procesu, dítěti, pedagogovi, rodičům i širší společnosti. Jde o pedagogický přístup, který v sobě propojuje poznatky z oblastí pedagogiky, psychologie (vychází z teorií Piageta, Eriksona, Gardnera aj.), alternativních pedagogických směrů (Montessoriové), inovativních myšlenek (Komenského).

Program Začít spolu také buduje základy pro postoje, znalosti a dovednosti životně důležité pro člověka, který se bude vyrovnávat s nároky a problémy 21. století. Přípravuje děti na to, aby se v budoucnu aktivně zajímaly o učení, uměly se samy aktivně a efektivně učit, učení je bavilo a nebylo pro ně spojeno s aktivním stresem. Program oceňuje a podněcuje rozvoj těch charakteristických rysů osobnosti, které budou v rychle se měnící době obzvláště potřebné. Patří k nim zejména:

- Schopnost přijímat změny a aktivně se s nimi vyrovnávat
- Schopnost kriticky myslet, umět si vybírat, nést za svou volbu odpovědnosti
- Schopnost rozpoznávat problémy a řešit je
- Představivost a tvořivost
- Zájem a odpovědnost vůči společenství, obci, zemi a prostředí, ve kterém žijeme

Program Začít spolu vychází z oficiálních dokumentů jako je Národní program rozvoje vzdělávání, v ČR- Bílá kniha a Rámcové vzdělávací programy. V našich podmínkách zejména Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

„Čím složitější je život společnosti, tím větší objem znalostí a dovedností si musí každý jednotlivý člověk osvojit, aby se v ní dokázal uplatnit. Čím větší je míra individuální svobody, tím víc záleží na osobní zralosti, odpovědnosti a tvořivosti každého občana. Čím víc možností se člověku nabízí, tím víc záleží na jeho

*vlastních mravních a lidských kvalitách, aby si z nich dokázal dobře vybrat.*⁵

3.2 Hlavní východiska

Základem programu je na dítě orientovaná výchova a vzdělávání, vycházející s těchto východisek a strategií: Strategie organizační, Kurikulární strategie, Diagnostické a hodnotící strategie, Metodické strategie a Sociálně- vztahové strategie. Jako obecná východiska pak chápeme humanistické a demokratické principy ve vzdělávání (individualizace, inkluze, multikulturní výchova...), konstruktivismus a další soudobé teorie vývoje a učení dítěte.

Organizační strategie zahrnují podnětné prostředí, flexibilní časové struktury, individuální a skupinové formy vzdělávání. Kurikulární strategie reprezentují tvorba školního, třídního kurikula, „cross“- kurikulární přístupy, individuální vzdělávací programy. Mezi diagnostické a hodnotící strategie pak patří průběžné rozvíjející hodnocení, pozorování, portfolio, analýza a evaluace vlastní práce. Metodické strategie jsou kooperativní učení, projektová vyučování, integrovaná tematická výuka a učení hrou.

Pro účely této práce se zaměříme na strategie sociálně- vztahové, tedy na participaci dětí, spolupráci s rodinou, spolupráci s širší komunitou a týmovou spolupráci pedagogů.

Participace, jinými slovy spolupodílení se, znamená v našem případě, společné dosahování určitého cíle. Spolupráci, kooperaci se ovšem musíme učit. K tomu, aby skupina dobře participovala, je důležité dosáhnout jistého stupně zvnitřnění návyků jednotlivých účastníků a určitého stupně sebekázně. Zde je potřeba opět vhodného vedení pedagoga, jeho respektování individuality dítěte.

V prostředí mateřské školy mohou být ukázkou participace a kooperace např. vytvořená pravidla třídy, ranní kruhy, ale i samotná práce v centrech aktivit.

⁵ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha.* 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, s. 13. ISBN 80-211-0372-8.

Spolupráce s rodinou je v poslední době často zmiňována. Školy si stále častěji uvědomují, že bez spolupráce s rodinou by nemohly fungovat. Prakticky každá škola zapojená v programu Začít spolu má vymezené aktivity, které ve spolupráci uplatňuje. Kontakt s rodiči i ostatní veřejností se tak nezaměřuje jen na předávání dětí a povinné schůzky. Stěžejní je osobní kontakt učitele s rodinou. Souhlasíme s názorem Krejčové a Kargerové (2003), že je důležité dát rodičům možnost, aby se s prostředím třídy, školy, vzdělávacím programem a jeho metodikou seznámily ještě předtím, než dítě začne školu navštěvovat. Pedagogové pak můžou v těchto chvílích nejen předat informace rodičům, ale sami posbírat data, která potřebují k další práci.

Jak uvádí Krejčová a Kergerová (2003) je kvalitní spolupráce mezi školou a rodinou vedena také na formální (akce školy, informativní schůzky rodičů, besídky), nebo neformální (exkurze na pracoviště, odpolední setkávání u čaje apod.) úrovni. Styk s rodiči lze uskutečňovat také písemně. Slouží k tomu různé letáčky, brožury, příručky. Mnohé ze škol využívají stále častěji i školních zpravodajů, internet. Školy vedou o dítěti individuální záznamník, do kterého mají pedagogové a rodiče možnost vpisovat. Zaznamenávají se sem úspěchy dítěte, zvláštní události. Doplněny mohou být postřehy jak ze strany rodičů, tak ze strany pedagogů.

Rodič je ke spolupráci vyzván, má možnost kdykoliv se výchovně vzdělávacího procesu aktivně zúčastnit a podílet se na něm. Ať už jako pozorovatel, pomocník, nebo asistent. V neposlední řadě jsou při školách zřizovány rady školy, kde jsou členy zástupci pedagogů, ale také rodičů.

Ačkoliv výše jmenované strategie naplníme, snažíme se o co nejlepší spolupráci s rodinou, vedeme děti k samostatnosti, zodpovědnosti, může se stát, že naše vize o úspěšné škole nebudou naplněny. Vzhledem k tomu, že program Začít spolu je otevřený didaktický systém, umožňuje každému pedagogovi, každé škole uzpůsobit si výchovně vzdělávací program svým podmínkám. Program Začít spolu staví kromě jiného do popředí i *týmovou spolupráci pedagogů*. Dobře promyšlený program, propracované cíle a strategie nemohou fungovat bez vzájemného pochopení a zapálení pro danou věc. Kolektiv, ve kterém třeba jen jeden ze zúčastněných nevěří vytyčenému projektu, nemůže aktivity plně a dobře realizovat. Na samotném

vytvoření Školního vzdělávacího plánu by se tak měli podílet všichni zainteresovaní. V našich podmínkách najdeme nejčastěji ve třídách mateřských škol dva a více pedagogů. Vzájemná kooperace, naslouchání si, respektování a společné budování vytyčených cílů jsou tedy velice důležité.

3.3 Partnerství a spolupráce s rodiči v programu Začít spolu

Program Začít spolu klade spolupráci s rodinou na pomyslné první místo v žebříčku principů, které by měla uplatňovat každá mateřská škola. Role rodiče by neměla končit při výběru mateřské školy, do které své dítě přihlásí. Rodič by měl nést zodpovědnost za svá rozhodnutí a aktivně se do chodu MŠ zapojovat. Kolektiv MŠ a zejména pedagogové by tak měly rodiče motivovat, nenásilně informovat a prezentovat podstatu programu Začít spolu. Spolupráce mezi oběma pak může probíhat různými způsoby. Přímý kontakt je vždy efektivnější a přirozenější. Obě strany tak mohou reagovat na aktuální situace. Vhodné je zapojení rodičů ve třídě (jako asistenti), pořádání informačních porad rodičů s pedagogy (s odborníky), návštěvy doma, odpolední čajovny, pomoc při zajišťování akcí. Spolupráci lze navázat i prostřednictvím tzv. rodinného koordinátora. Rodinný koordinátor je dobrovolník z řad rodičů, který zprostředkovává kontakt mezi rodiči a školou. Zastupuje rodiče a aktivně hledá společné cíle a prostředky k jejich dosažení. Tuto funkci může také zastupovat Rada rodičů. „Princip aktivní účasti rodiny nám pomohou naplňovat ujasněná **základní pravidla o vzájemné spolupráci**. Učitel o nich s rodiči mluví a diskutuje- a také jsou viditelně vyvěšena v rodičovské místnosti nebo ve vestibulu na nástěnce pro rodiče.“(Gardošová, Dujková a kol., 2003, s. 126) Mnozí rodiče ovšem preferují i jiné formy spolupráce, jako jsou dotazníková šetření, zápisníky, školní zpravodaje a v poslední době stále častěji využívaná komunikace prostřednictvím internetu.

Rodina dítěte to nejsou jen rodiče, ale i sourozenci, prarodiče. Ti všichni se mohou během dne zapojit do chodu mateřské školy. Mnozí z nich však mají obavy do prostor školy, třídy vstoupit. Pedagog by měl v takovém případě navodit vstřícnou

atmosféru a dát hostu pocit, že je ve třídě vítaný. Pokud se toto vše podaří, získávají podle Gardošové a Dujkové členové rodiny: „pocit sounáležitosti s programem- přijmou jej za svůj a mohou se podílet na jeho průběhu; naučí se dívat na své dítě ve vztahu k ostatním- pochopí, že stává členem širšího společenství, než je rodina; poznávají více z vývoje dítěte; postupně poznávají a naučí se respektovat vyučovací tým; podpoří proces domácími aktivitami; poznají prostředí a kamarády, o kterých jim děti vyprávějí; mohou navázat přátelské vztahy s jinými rodiči.“(2003, s. 123)

Důležité je pravidelně mluvit s rodiči o pokrocích dítěte, společně s pedagogy si pak mají vyměňovat postřehy a plánovat další spolupráci. Tyto poznatky si mohou sdělovat například při návštěvách v rodinách. Tyto návštěvy je vhodné zařazovat zejména v období adaptace, kdy si dítě na nové prostředí a lidi kolem sebe teprve zvyká.

Spolupráce a partnerství jsou v jakémkoliv vztahu dvě velmi křehké hodnoty, které je velmi těžké získat a ještě těžší je, je udržet. Jako pedagogové bychom měli proto mít na paměti několik doporučení:

- **Mějte úctu k roli rodičů**
- **Snažte se ke spolupráci získat celou rodinu**
- **Uplatňujte tvůrčí přístup a flexibilitu**
- **Dávejte rodinám možnost vlastního výběru formy jejich participace**
- **Hovořte s rodinami o vzájemných očekáváních**
- **Bud'te trpělivý**
- **Zaměřujte se na silné stránky dítěte i rodiny a používejte pozitivní hodnocení**
- **Dodržujte diskrétnost** (Gardošová, Dujková a kol., 2003, s. 128)

Ve výchově a vzdělávání neplatí vždy platná a zaručená řešení. Seznamování se s novými poznatky, metodami a postupy při výchově a vzdělávání dětí je nezbytností

pro každého pedagoga. Jestliže se pedagogové rozhodnou pracovat podle tohoto programu měli by svou práci v první řadě zdokonalovat a pracovat na svém profesním růstu. Sebevzdělávání řadí program Začít spolu ke klíčovým kompetencím pedagoga 21. století, jak o něm také hovoří dokument *Kompetentní učitel 21. Století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*: „Profesní rozvoj představuje klíčovou součástí procesu celoživotního vzdělávání. Zkušený učitel průběžně reflektuje, posuzuje a hodnotí efektivitu své práce. Je si vědom svých silných a slabých stránek a plánuje další možná zlepšení. Systematicky pracuje na svém osobnostním rozvoji. Profesní růst v pedagogické sféře vyžaduje osvojování si nových poznatků prostřednictvím literatury, informačních zdrojů a seminářů. Kooperativní přístup učitelů přináší prospěch dětem a zvyšuje kvalitu výuky a efektivitu práce.“ (Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011, s. 54)

4 Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA

Program Začít spolu prošel od svého vzniku dlouhou cestu. Nejen jeho tvůrci, ale i odborníci a sami pedagogové se po určité době začali ptát. Co přináší pedagogům? Jsou pedagogové schopni kvalitně naplňovat cíle tohoto programu? Jakým způsobem kvalitu tohoto programu změřit? A jde vůbec porovnávat kvalitu vzdělávání v tomto programu s kvalitou vzdělávání v jiné zemi? Vždyť podmínky ke vzdělávání nejsou všude stejné. „ Tým odborníků z Evropy a Ameriky vytvořil pod záštitou mezinárodní Step by Step asociace Standardy programu (ISSA), které formulovaly požadavky na charakter vzdělávacího programu orientovaného na dítě a kvalitu práce učitele. V roce 2010 byly tyto standardy upraveny a byly vymezeny pod názvem: Competent Educator of the 21 st Century: ISSA a Definition of Quality Pedagogy). Tento dokument byl následně upraven týmem odborníků a učitelů, kteří se podílejí na implementaci a realizaci programu Začít spolu na různých úrovních tak, aby odpovídal kontextu českého vzdělávacího prostředí s důrazem na předškolní a

primární pedagogiku.“(Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011)

Jak je z názvu patrné, dala tato publikace rámec, nebo chceme-li návod pro stanovení kvality pedagogické práce a naplňování výchovně vzdělávací strategie programu Začít spolu. Dokument v žádném případě neposuzuje osobnost učitele. Profesionální rámec zahrnuje tyto oblasti:

- Komunikace
- Rodina a komunita
- Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty
- Plánování a hodnocení
- Výchovně vzdělávací strategie ukázka
- Učební prostředí
- Profesionální rozvoj

Každá z posuzovaných oblastí zahrnuje také několik indikátorů, které konkretizují danou oblast. Hlavním smyslem tohoto dokumentu je také motivovat učitele, kteří chtějí zlepšit svou pedagogickou práci, k dalším možnostem jejich profesního růstu a zvyšování pedagogických kompetencí. Indikátory mohou sloužit například i jako vodítko při evaluaci pedagogické práce.

Dokument zahrnuje věkovou skupinu od 3 do 11 let. Zdůrazňuje na dítě orientovaný přístup, respektování jeho individuality, zdůrazňuje i demokratické hodnoty. Stranou nezůstává vztah mezi učitelem a žákem. Jako klíčový vidí vztah mezi školou a rodinou, všímá si rovněž vztahů v celém širším společenství.

„Hlavním smyslem tohoto dokumentu je umožnit učitelům snáze a průběžně vyhodnocovat svoji práci podle jasně daných kritérií, získat konkrétní zpětnou vazbu o oblasti, která ho v jeho dalším profesním rozvoji aktuálně zajímá a umožnit mu samostatně či s podporou plánovat další kroky a postupy, které povedou ke zvýšení

kvality jeho práce.“(Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011, s.2)

Pro účely této práce se soustředíme na oblast Rodina a komunita. Tyto dvě uvedené kvantily se zabývají spoluprací rodiny a mateřské školy. „Spolupráce mezi školou, rodinou a komunitou je velice významný faktor podporující efektivitu vzdělávání dětí. Rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu svých dětí největší vliv. Úkolem školy a učitelů je vytvořit podmínky pro fungování partnerského vztahu s rodiči dětí, navázat a pravidelně s nimi udržovat kontakt, nabízet jim rozmanité formy spolupráce. Individualizovaný přístup je uplatňován nejenom ve vztahu k dětem, ale také k jejich rodinám – tím, že je nabízen prostor pro výběr takového typu spolupráce, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám, možnostem, životnímu stylu a zázemí.“(Kargerová, Krejčová, Maňourová, 2011)

Rodina vychovává dítě od jeho narození, má tedy na jeho vývoj nejdůležitější vliv. Škola má pak vytvořit podmínky, aby mohli rodiče ve svém úsilí pokračovat. K tomu, aby mohla škola individuálně přistupovat ke každému dítěti, musí navázat vztah s rodiči dítěte. Má tedy nabízet takové způsoby spolupráce, které vyhovují všem zúčastněným.

Kritérium, kterým posuzujeme naplňování oblasti Rodina a komunita je: „*Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.* Toto kritérium zahrnuje 3 indikátory:

- ✓ Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.
- ✓ Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje dětí.
- ✓ Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.“(2011, s. 13)

Co si pod těmito termíny představit? Podle Kargerové, Krejčové a Maňourové (2011) by se měli rodiče nenásilně zapojovat do chodu mateřské školy. Na viditelná místa škola umísťuje informace o aktivitách, plány činností. Zařazuje do své práce

projekty přesahující prostory mateřské školy. Využívá různé informační kanály pro informace o svých aktivitách. Škola spolupracuje s rodinou na tvorbě portfolia dětí, individuálního vzdělávacího plánu. Rodiny dětí by měla škola zahrnout do plánování aktivit. Škola může inspirovat rodiče ke spolupráci při organizování společných brigád. Aktivně spolupracuje s Radou školy.

Další posuzované kritérium je, že *„Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích učení dítěte a dalších informací.* Indikátory pro naplňování tohoto cíle jsou:

- ✓ Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.
- ✓ Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.
- ✓ Učitel vytváří příležitosti, v nichž se mohou rodiny od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.
- ✓ Učitel zachovává důvěrnost informací týkající se rodin a dětí.“(2011, s. 15)

Mezi obsahovou náplň výše jmenovaných indikátorů Kargerová, Krejčová a Maňourová (2011) zahrnují teoretickou oporu, srozumitelným způsobem osvětlení filozofie školy. Pedagog pravidelně informuje o pokrocích dítěte, dává jim k dispozici kutikulární dokumenty. Schůzky s rodiči organizuje podle potřeb rodičů a pomáhá rodičům najít jejich místo v procesu vzdělávání. Pedagog komunikuje s rodiči formou dotazníků, hromadných schůzek, ale také v domácím prostředí. Pomáhá přitom s různými aktuálními problémy, individuálně s rodiči konzultuje. Setkávání pedagogové organizují jak v prostředí mateřské školy, tak mimo něj. Pomáhá tím k lepšímu navazování vztahů mezi rodinami. Nezbytností při takových setkáních je přátelská atmosféra, při níž dostávají rodiče dostatek prostoru k vyjádření vlastních názorů a výměně zkušeností a postřehů důležitých při výchově jejich dětí. Samozřejmostí v pedagogické práci je také zachovávání důvěrných informací, informací, které rodiče pedagogům poskytují. Dále pedagog respektuje přání rodičů

při organizování aktivit s dětmi.

Poslední z kritérií, které zahrnuje oblast rodina a komunita je: „*Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.* Pro jeho naplnění:

- ✓ učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).
- ✓ Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.
- ✓ Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.
- ✓ Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.“(2011, s. 17)

Toto kritérium a následné indikátory lze podle Kargerové, Krejčové a Maňourové(2011) naplňovat při aktivitách, konaných mimo prostředí školy. Škola pro děti připravuje exkurze na pracoviště rodičů, návštěvy institucí ve městě. Tím se škola zapojuje do dění ve městě či obci. Pedagogové dále nabízejí rodinám kontakt na specializovaná pracoviště. Pokud je to možné zvou pedagogové odborníky do školy. Rodičům před takovými návštěvami vždy osvětlí posuzovanou oblast výchovy a vzdělávání. Při své práci pedagog zohledňuje všechny děti, vnímá stejně rodiny z různých etnik. Chápe specifika každé rodiny a svůj výchovně vzdělávací program tomu přizpůsobuje. Učitel také poskytuje rodičům materiály, které pak mohou sami využít při práci s dětmi. Rodičům nabízí možnost porozumět podstatě vzdělávacích strategií. Pomáhat při domácí práci rodiny a dítěte.

Kritéria i následné indikátory jsou důležitým vodítkem pro kvalitní práci předškolního pedagoga. Dle našeho názoru je při plánování mohou využít jak

začínající, tak zkušení pedagogové. Mohou tak zapojovat rodiny do své práci aniž by narušily plánované činnosti. Naopak tím mohou tyto aktivity obohatit. Rodič se svou přítomností mnohému naučí. Seznámí se s pedagogickými zásadami a postupy, poznají své dítě v širším společenském prostředí. V neposlední řadě rodiče chápou jako partnera a důvěrníka. Autorka se domnívá, že přehlednost kritérií, následných indikátorů a zejména definice rámcové náplně indikátorů, jsou výborným vodítkem pro posouzení pedagogické práce. Dokument sám může být srozumitelný pro pedagogy i rodiče.

5 Závěr teoretické části

Autorka diplomové práce mapuje v teoretické části nejen pojetí dítěte v průběhu času, ale také charakterizuje dítě předškolního věku, Další část charakterizuje pojem rodina a mateřská škola. Znat vývojové aspekty tohoto období, je důležitým předpokladem pro naplňování myšlenek různých inovativních výchovně vzdělávacích programů, jako je například Program podpory zdraví v mateřské škole a zejména program Začít spolu. Ten si autorka vybrala jako hlavní obsah diplomové práce. Myšlenky tohoto programu jsou v teoretické části popisovány a uváděny v kontextu s kurikulárními dokumenty pro předškolní vzdělávání.

Projekt Zdravá mateřská škola si autorka zvolila jako ukázkou možnosti spolupráce a partnerství mezi rodinou a školou. Jeho koncepci tvoří tzv. formální a neformální kurikulum. Základní myšlenkou je respektování přirozených lidských potřeb, respektování individuality a promyšlená posloupnost a náročnost jednotlivých činností. Dalo by se říci, že ideje tohoto programu, jsou srovnatelné s výchovně vzdělávacím programem Začít spolu. Ze závěru vyplývá že, program Začít spolu do své práce zařazuje také prvky různých alternativních programů. Jako výhodu vidí autorka nejen dlouhodobost tohoto programu. Jeho několikaleté testování v různých typech škol, po celém světě, ale především orientaci na dobré a otevřené vztahy

mezi rodinou a školou. Program má na paměti nezastupitelnost rodinného působení. Myšlenky tohoto programu autorku zaujaly během studia odborné literatury. Velký klad autorka vidí i ve vytvořených standardech, které jsou klíčem pro stanovení kvalit pedagogického působení.

Tento dokument, Kompetentní učitel 21. Století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, je v teoretické části také charakterizován. Jsou vystihována kritéria a následně indikátory oblastí týkajících se spolupráce rodiny a komunity. Pro pedagogy je tento dokument vodítkem, na co se mají ve své práci zaměřit, co je pro spolupráci školy a komunity důležité. Dokument je důležitým vodítkem pro naplňování myšlenek programu Začít spolu. Dává pedagogům nástroj pro evaluaci jejich pedagogické práce, samozřejmě při respektování zásad tohoto programu.

II EMPIRICKÁ ČÁST

6 Vymezení problémů a cílů empirické části

Během studia literatury vztahující se k tématu spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou v programu Začít spolu zaujaly autorku standardy, vymezené v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Dokument přehledně a jasně vymezuje kritéria a následně indikátory pro naplňování standardů. Pro účely této práce se autorka zaměřila na oblast Rodina a komunita. Autorka si pro svou práci zvolila mateřskou školu zabývající se programem Začít spolu.

Cílem empirické části diplomové práce je zmapovat úroveň naplňování standardů definovaných v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Na základě výsledků výzkumu vysledovat několik inspirativních forem spolupráce a následně se pokusit některou implementovat do prostředí běžné mateřské školy.

1. Z pozorování, rozhovorů a dotazníků pro pedagogy vysledovat úroveň naplňování standardů spolupráce v oblasti Rodina a komunita ve vybrané mateřské škole.

2. Na základě rozhovorů s rodiči zjistit, jak rodiče vnímají spolupráci mezi nimi a mateřskou školou.

3. Na podkladě dotazníků a rozhovorů s pedagogy zmapovat aktivity, které uskutečňuje ve spolupráci s rodinou vybraná mateřská škola.

4. Zvolit a vyzkoušet jednu inspirativní formu spolupráce podílející se na zdokonalení spolupráce mezi MŠ a rodinou v prostředí běžné mateřské školy, kde autorka působí.

7 Použité výzkumné metody

Výzkumnou část autorka uskutečňovala na doporučení vedoucí práce v mateřské škole, která pracuje podle zásad programu Začít spolu. Jako klíčovou metodu si zvolila pozorování, rozhovory s pedagogy a zejména dotazník.

7.1 Pozorování

Pozorování se v pedagogickém výzkumu řadí mezi empirické metody. Zjednodušeně řečeno, jde o metodu, při níž se sleduje, případně zaznamenává pozorovaný objekt, či situace. Průcha ve svém pedagogickém slovníku říká, že jde o „Sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména chování osob, průběhu dějů aj. Předmětem pozorování může být pozorovatel sám (introspekce), jiní lidé, objekty, jevy. Podle míry záměrnosti a formalizovanosti průběhu pozorování rozlišujeme pozorování standardizované, polostandardizované a nestandardizované (volné). Pozorování můžeme dále třídit na terénní a laboratorní, přímé a zprostředkované technickými zařízeními, zúčastněné (pozorovatel se stává členem skupiny, spoluvůrcem dění) a nezúčastněné, systematické a nesystematické. V pedagogice je pozorování metodou → *empirického výzkumu*.“(1995, s. 164)

Co je to empirický výzkum pak vysvětluje Průcha takto: „V pedagogice způsob vědeckého zkoumání, jehož předmětem jsou jevy konkrétní reality (vzdělávací

procesy, jejich obsah, subjekty aj.). Na rozdíl od čistě teoretického zkoumání dospívá ke konkrétním zjištěním, většinou kvantifikovaným. Používá specifické metody (pozorování, experiment, dotazník aj.). Novým typem empirického výzkumu je → *akční výzkum a → kvalitativní výzkum.*“(1995, s. 61)

Pozorování autorka prováděla v průběhu několika dnů v prostorách mateřské školy. Během těchto pozorování se zaměřila zejména na podoby spolupráce mezi rodiči a pedagogy. Zjišťovala, jaké způsoby spolupráce pedagogové volí, zda s rodiči aktivně komunikují.

7.2 Rozhovory

Průcha definuje rozhovor jako „Výzkumný prostředek používaný při → *dotazování*, spočívají v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. Je zaznamenáván na magnetofon či jinak a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj. V pedagogickém empirickém výzkumu používán obvykle v kombinaci s písemným → *dotazníkem.*“ (1995, s. 190)

Autorka prováděla rozhovory zejména s ředitelkou a s pedagogy MŠ, ale i s náhodnými rodiči této MŠ. Rozhovory neměly přesně danou strukturu a vycházely z běžných činností mateřské školy. Rozhovory s rodiči navazovaly na dotazníky, kde pedagogové blíže specifikovali jednotlivé aktivity v oblasti spolupráce mezi rodinou a komunitou. Týkaly se také jejich vnímání přínosu programu *Začít spolu* pro děti a rodinu.

7.3 Dotazníky

Pedagogický slovník definuje dotazník jako: „Výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím → *dotazování osob.*

Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě. Objektivnost získaných výsledků závisí významně na formulaci otázek, výběru → respondentů a způsobu zadávání dotazníku. Využití dotazníku pro výzkum a praxi je velmi široké. Často však dochází ke zkresleným interpretacím v důsledku diletantské konstrukce dotazníku.“ (Průcha, 2003, str. 54).

V dotaznících (Příloha č. 1), vycházejících z dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA (2011), pedagogové popisovali, jak naplňují indikátory kritérií kompetentního učitele 21. století. Měli popsat konkrétní aktivity, činnosti, příklady spolupráce, eventuálně jaká je zpětná vazba od rodičů. A také, jak často a jakou formu jsou indikátory naplňovány, připojit mohli i poznámky a postřehy.

8 Výzkumný vzorek

8.1 Charakteristika sledované mateřské školy X

Provozovatelem mateřské školy je Radka o. s. Jedná se o organizaci založenou v roce 2003. Budova mateřské školy stojí hned naproti budově sdružení Radka o.s. v ulici Kpt. Jaroše v Kadani. Kapacita mateřské školy a jeslí je 30 dětí. Věkové rozložení dětí je od 1 do 6 let. Pedagogický personál čítá 6 zaměstnanců, včetně 1 asistentky a zároveň provozní pracovnice.

Škola leží uprostřed malebného královského města Kadaň, obklopená prostornou zahradou. Budova je velká prvorepubliková vila. Už při vstupu na návštěvníka dýchne domácí atmosféra, kterou umocňuje vkusná výzdoba. Při příchodu do budovy mateřské školy a zároveň jeslí se ocitnete pod širokým schodištěm. Za nimi jsou prosklené dveře, které vedou do samotné mateřské školy. Na první pohled je zřejmé,

že zaměstnanci dávají velkou váhu rozvíjení fantazie, přirozenosti, dbají na funkčnost a praktičnost a především na podnětné prostředí. Na široké chodbě najdeme některá centra aktivit, jako jsou dílna, pískovnice, doprava. Zdi zdobí výtvary dětí.

Z dlouhé chodby má příchozí přístup prakticky do všech místností školy. Samozřejmostí je, že všechny dveře jsou otevřené. Děti i rodiče mají volný přístup například i do kanceláře ředitelky. Mohou nahlédnout do jídelny dětí, do tělocvičny.

V každé z heren je pro děti připravena spousta herních prvků a pomůcek, které mohou využít při individuálních i kolektivních činnostech a tvořivých hrách. Ve třídě nejmladších dětí, *Motýlků*, jsou to hlavně různá houpadla, podložky pro relaxaci a odpočinek dětí, velké míče a jiné hračky vhodné právě pro nejmenší. Samozřejmě i zde je dodržována zásada podnětného prostředí, nabízející dětem dostatek stimulů.(viz foto č. 1) Součástí této třídy je stálá ložnice.

Předškolní děti navštěvují třídu *Berušek*. Tuto třídu najdeme vpravo od hlavního vchodu. Opět jí dominují centra aktivit. Nedílnou součástí jsou i výrobky dětí, ty si děti mohou samozřejmě nechat na svém místě, jak dlouho chtějí. Před příchodem do třídy najdou každý den rodiče a děti informace o tom, co se bude dít. Najdou zde i úkol, který mají společně s dětmi splnit. Úkol se vždy vztahuje k tématu, kterému se v MŠ věnují. Prohlubuje se tak spoluúčast rodiny a mateřské školy. Rodiče jsou aktivně vtaženi do dění. Škola ovšem využívá i spoustu jiných postupů a strategií, jak partnerské vztahy mezi rodinou a školou zkvalitnit. Těm se budeme věnovat v další části této práce.

V každé třídě jsou centra aktivit (CA), jsou to prostory určené pro tvořivé hry dětí. Centra aktivit pomáhali tvořit společně s učitelkami i rodiče dětí. Všechna centra jsou dětem volně přístupná a označená piktogramy. Tak, aby se v nich děti co nejnáze orientovaly a co nejefektivněji je využívaly. Samozřejmostí je i zde dodržování pravidel. Přesně podle myšlenek vzdělávacího programu *Začít spolu*, tedy volnost při výběru činnosti dítěte, zodpovědnost za samotnou vykonávanou činnost a její výsledek. Děti si mohou vybrat mezi centry *Ateliér, Ručičky, Kostky, Knihy a písmena, Doprava, Kuchyňka, Relaxace, Dílna, Písek, Hudba a pohyb*. Na tvorbě pravidel třídy a samotných center aktivit se podílejí děti společně s pedagogy. Pravidlo je opět

jasně formulováno pomocí obrázku.(viz foto č. 2,3,4)

Tělocvična (viz. foto č. 5), která slouží zároveň jako ložnice, je v sousedství třídy Berušek, je prostorná místnost se zrcadly. Na zemi je vyznačena trasa společenské hry. Pravidla mohou učitelky přizpůsobovat aktuálním požadavkům a tématu.

Hygienické zázemí, koupelna s toaletami jsou společné pro všechny děti z mateřské školy. I zde nechybí některé drobnosti zpříjemňující a usnadňující život dětí i dospělých. Jako například zvoneček, který dětem děti mohou kdykoliv přivolat pomoc někoho z dospělých.

Stravování probíhá také ve společné místnosti, jídelně. Mateřská škola nedisponuje vlastní kuchyní, připravovány jsou zde pouze svačiny. Oběd je dovážen od vhodného dodavatele a v MŠ je pouze vydáván.

V průběhu zrodu této diplomové práce proběhlo v MŠ několik změn. Zejména v důsledku havárie vody se prostory MŠ postupně měnily. V patře budovy průběžně vznikala třída Žabiček, tedy nejmenších „jeselských“ dětí. Bývalá tělocvična se postupně mění na třídu Berušek a v původní „školkové“ třídě vyrůstá třída Motýlků. Podle slov paní ředitelky i nepříjemná situace (jakou havárie vody bezesporu je), posouvá školu někam dál.

Mateřská škola využívá také přilehlou zahradu k pobytům venku. Děti mohou používat i zahradu nedaleké Radky o.s., zřizovatele mateřské školy.

8.2 Vzdělávací strategie sledované mateřské školy X

Mateřská škola je soukromé zařízení. Jeho součástí jsou jesle a mateřská škola. Zařízení tak mohou navštěvovat děti ve věku od 1 roku do 7let věku. Výchova a vzdělávání jsou poskytovány podle vzdělávacího programu Začít spolu. Po několika letech zkušebního fungování a splnění mnoha podmínek dosáhla škola v listopadu roku 2013 zapsání do rejstříku škol.

Symbolem mateřské školy je šneček, zároveň jde o symbol rodiny jako domova,

prostoru pro úkryt, jistoty, jednoty, uklidnění a zmírnění životního tempa, pohodu a odpočinku, dětství a v neposlední řadě radosti a klidu. Barvy šnečka (zelená, žlutá, hnědá) pak zastupují barvy přírody.

Mateřská škola charakterizuje svou nabídku takto: „-Vstřícný, osobní kontakt a dveře otevřené pro děti, ale i rodiče. - Možnost přístupu rodičům do dění RADUŠKY, společná setkávání. - Alternativní vzdělávací program ZAČÍT SPOLU. - Využití prvků Montessori pedagogiky. - Individuální přístup k dětem (1 učitelka- 6-8dětí). - Podpora jazykové gramotnosti- seznamování se s anglickým jazykem. - Flexibilní provoz 5:30-17:00hodin.“(Infomační brožura MŠ, 2013)

MŠ pracuje podle vzdělávacího programu Začít spolu a zároveň využívá prvky z Montessori pedagogiky. Činnosti přizpůsobuje zájmům a potřebám dětí. Děti mají možnost volby při jejich výběru. Učitelé vytváří rovnováhu mezi spontánními a řízenými aktivitami. Heterogenně (věkově) smíšené třídy dávají dětem možnost přirozeného rozvoje. Mladší děti mají v starších vzory a ty naopak předávají své poznatky mladším. Socializace dětí pak probíhá mnohem přirozeněji a nenásilně. Velkou roli přisuzuje škola ve své koncepci rodičům a všem, kdo mají o dění v MŠ zájem. Podle slov ředitelky školy, je spolupráce s rodinou klíčová pro správné fungování školy. Cílem MŠ je vytvořit zařízení rodinného typu. Na jeho chodu se podílejí všichni zúčastnění.

Rodiče jsou ti, kdo jsou zodpovědní za výchovu a vzdělávání svých dětí. MŠ tak vychází z myšlenky RVP PV, že institucionální vzdělávání pouze doplňuje rodinnou výchovu. Rodiče i děti jsou tak vedeni k samostatnosti a odpovědnosti při rozhodování.

Dětem jsou během celého dne nabízeny aktivity jak individuální, tak skupinové. Důraz je kladen na situační a prožitkové učení. Děti mají při volbě činností volnost, ovšem za dodržování dohodnutých pravidel. Pedagog je zde, aby všem dětem nabídl možnost volby a aby je spontánně, nenásilně vtáhl do dění třídy a školy.

Denní program je rozdělen do několika aktivit dopoledních, odpoledních, mimoškolních a následných. Mezi dopolední činnosti patří spontánní hry, pracovní činnosti a pohybové aktivity. Odpolední jsou různé sportovní, tvořivé, ekologické,

jazykové a hudební aktivity. Rodiče mají také možnost účastnit se akcí občanského sdružení Radka. Jako mimoškolní akce mohou být považovány i rodičovská odpoledne v MŠ.

Jednotlivé integrované bloky vycházejí z aktuální situace, jsou zahájeny společnou hrou v tělocvičně školy. Na jejím konci se děti seznamují s budoucím tématem. V září se například děti adaptují na život v mateřské škole, společně vytvářejí pravidla třídy, seznamují se s prací v centrech aktivit. V dalším období následují témata zaměřená na poznávání světa. Integrovanými bloky provází skřítek Medovníček, Všudybýlek, Červeňáček, Dubínek a Divoušek. Mezi jednotlivými integrovanými bloky zdánlivě chybí posloupnost. Děti si samy volí, jakému tématu se budou v dalším období věnovat. Pedagogové tyto návrhy nenásilně směřují daným směrem. Jednotlivá podtémata jsou např. Seznámení se záchrannými složkami, Dopravní prostředky a značky, Poznávání domácích zvířátek, Seznámení s pravěkými zvířaty, dinosaury a jiné. Nedílnou součástí jsou i oslavy narozenin dětí, tzv. Den pro.

V uplynulém období děti například provázel Skřítek Divoušek. K tomu se vztahovala podtémata jako „Poznávání přírodního prostředí, lesa. Seznámení s volně žijícími zvířaty u nás. Pozorování rozdílů naší krajiny a exotické krajiny. Seznámení s cizokrajními zvířaty, v ZOO. Mezi záměry vzdělávání pedagogové zařadili např.:

- vytváření zdravých životních návyků a postojů, jako základu zdravého životního stylu
- rozvoj komunikativních dovedností a projevu
- posilování přirozených poznávacích citů
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky aj.“⁶

Provoz MŠ je od 5:30hod do 17:00hod. Po domluvě mohou děti přicházet do mateřské školy průběžně. Rodiče si je mohou také kdykoliv vyzvedávat. Denní režim se řídí zejména časy jídel. Je tedy pružný a umožňuje reagovat na potřeby dětí a aktuální situaci. Ještě před příchodem do třídy děti společně s rodiči plní úkol dne,

⁶ Dostupné z: <http://raduska.kadan.cz/materska-skola/vzdelavaci-nabidka> [cit. 2015-01-27].

který je vyvěšen na nástěnce u dveří do třídy. Po jeho splnění si děti vezmou kartičku se svým jménem a označí si splněný úkol například razítkem. Na konci týdne tak mohou zjistit, kolik úkolů splnily nebo kolik dnů chodily do mateřské školy. Rodiče tak dostávají zpětnou vazbu o znalostech a dovednostech svých dětí. Po příchodu do třídy se mohou děti věnovat spontánním hrám. Mohou se účastnit individuálních i kolektivních aktivit. K denním rituálům patří setkání v komunitním kruhu. Důležitým aspektem při této aktivitě je naslouchání, překonání ostychu, seznámení s okruhem činností. Ranní kruh v dětech rozvíjí pocit sounáležitosti, spoluzodpovědnosti. Po dopolední svačině, která může být průběžná, děti pokračují v započatých hrách a činnostech. Vybírají si CA, ve kterých budou pracovat a ta následně označí svou kartičkou. Děti se také účastní pohybových aktivit v tělocvičně školy. Tělocvična slouží také pro hudební aktivity dětí, její součástí je totiž klavír.

Pokud to povětrnostní podmínky dovolují, chodí děti na procházky. Využívají, jak už bylo řečeno, přilehlou zahradu, nebo tu v zařízení Radka. Nedílnou součástí jsou i vycházky do okolí školy a exkurze.

Po návratu do MŠ a obědě následuje odpočinek, nebo klidové činnosti. Těm se věnují zejména starší děti. V odpoledních hodinách se děti opět věnují různým aktivitám. Sportovním, jazykovým, tvořivým, nebo dokončují práci započatou dopoledne. Jak bylo řečeno denní režim je pružný a dává tak pedagogům možnost reagovat na aktuální situaci.

9 Pedagogové

Úvodem by autorka chtěla velmi poděkovat všem zaměstnancům mateřské školy. Výzkum by nebylo možné realizovat bez vstřícného přijetí paní ředitelky a ostatních zaměstnanců. Jejich postřehy, náměty a reakce měly pro práci velký význam. Autorka měla možnost nahlédnout do každodenní činnosti MŠ. Navštívila ji v době, kdy probíhal běžný den, ale také v době prázdnin.

Pedagog A

Vysokoškolsky vzdělaná paní ředitelka, která se v předškolním školství pohybuje již od počátku své praxe. Práce je její koníčkem a dle vlastních slov, ráda přijímá nové informace a výzvy. Tou se jí stalo i zřízení soukromé mateřské školy, kterou od počátku buduje a zvelebuje.

S paní ředitelkou se během svého výzkumu setkávala autorka nejčastěji. Společně konzultovaly všechny nasbírané materiály, hledaly vhodné náměty pro výzkum. Díky vstřícnosti a zapálení pro danou věc se spolupráce s touto učitelkou stala nejdůležitějším nástrojem získávání informací.

Pedagog B

Vysokoškolsky vzdělaná paní učitelka, kterou si do nově vznikající mateřské školy „zvolila“ sama paní ředitelka. Pracovala s ní v předchozí mateřské škole a byla s její prací velmi spokojena.

Jedná se o velmi příjemnou paní učitelku, s klidným a přátelským vystupováním. Program Začít spolu je podle jejích slov její „srdeční záležitostí“. Nikdy nepracovala v běžné mateřské škole, tuto skutečnost vnímá jako výhodu. Paní učitelka o své práci přemýšlí, analyzuje nastalé situace a doba věnovaná programu ZS pro ni nekončí po 8 hodinové pracovní době. Paní učitelka velmi ochotně odpovídala všechny otázky autorky a s chutí se jí věnovala.

Pedagog C

Absolventka střední pedagogické školy, nejmladší z oslovených pedagogů. Zapálená paní učitelka, jejíž děti navštěvovaly, resp. navštěvují mateřskou školu. Činorodá paní učitelka, která se stále snaží hledat nové metody a náměty pro svou práci.

10 Realizace výzkumu

Následující řádky by měly popsat záznamy z pozorování, které autorka vykonávala a které vycházejí z cílů empirické části diplomové práce. Z pozorování, rozhovorů a dotazníků se pokusila sledovat naplňování standardů spolupráce v oblasti Rodina a komunita. Dále na základě rozhovorů s rodiči zjistit, co je vedlo k tomu, že si vybraly MŠ, která pracuje podle programu Začít spolu a zda mohou na základě vlastní zkušenosti popsat klady tohoto programu.

10.1 Záznamy z pozorování

Autorka prováděla pozorování nejen v celé budově školy, ale účastnila se i činností ve třídě Berušek. Jde o heterogenní třídu dětí ve věku od 3 do 6 let., kterou navštěvuje 24 dětí.

Jak už bylo popsáno výše, v průběhu návštěv se změnilo prostorové uspořádání celé školy. Ačkoliv byla tato skutečnost náročná, zvládli jí pedagogové, rodiče a zejména děti výborně.

Jako příklad lze popsat situaci, kdy se jedna z maminek po příchodu do nové třídy zeptala paní učitelky, jak na tuto skutečnost reagovaly děti. Paní učitelka odpověděla, že děti si zvykly rychle, doslova byly nadšené. Učitelky totiž promýšlely rozmístění jednotlivých center. Například centrum Kostky umístily blízko centra Doprava. Přišlo jim to, jako smysluplné. Vzhledem k větším prostorám bude v centru Knihy umístěn i relaxační, odpočinkový kout se závěsem.

Po příchodu do mateřské školy mohou rodiče s dětmi v prostorách školy chvíli setrvat. Před vstupem do třídy společně plní tzv. úkol dne. Jeho splnění si pak zaznamenají do připravených kartiček. Během této doby mohou rodiče s učitelkou probrat aktuální otázky. Podle oslovených učitelek považují aktivní přítomnost rodičů za důležitou. Učitelky také odstranily dveře, které oddělovaly šatnu a třídu, vzniká tím

větší a přehlednější prostor. Odstraňuje se tak i pomyslná překážka v komunikaci rodič- pedagog.

Autorka si všimla, že otevřené dveře jsou také do ředitelny. Sama paní ředitelka k tomu dodává, že rodiče mnohdy sami přijdou „jen“ pozdravit a popřát hezký den. Bezesporu i tato skutečnost svědčí o dobrých vztazích mezi oběma.

V centru knihy si děti prohlíží knihy s náměty zvířat, v Atelieru vybarvují omalovánky, v centru Dílna sestavují domečky z klacíků, u Pískovnice napodobují počáteční písmena jmen zvířat. Po skončení dopoledních činností v centrech aktivit je krátký komunitní kruh, věnovaný tématu pro dané období. Následuje cvičení v tělocvičně, kde děti zdolávají opičí dráhu. Po skončení je svačina. Samozřejmostí je podpora samostatnosti dětí. Děti si svačinu připravují na vlastnoručně vyrobené prostírání. Starší děti pomáhají také mladším dětem. Po svačině si děti uklidí, označí si svou kartičku razítkem a samostatně se vracejí do center aktivit, kde pokračují v započaté práci.

Ve třídě bývá kromě obou učitelek přítomen také dobrovolník. V současnosti je to paní, která je dlouhodobě evidovaná na úřadu práce. Jako dobrovolníci přicházejí do mateřské školy i rodiče dětí. Dopředu se domluví s učitelkami. I to je jeden z indikátorů, který mateřská škola naplňuje a dodržuje. Někteří z rodičů jsou mnohdy překvapeni samostatností dětí, tím, že při práci dobrovolníka podle svých slov „nemají co dělat“. Paní učitelka k tomu dodává, že to je vlastně znakem kvalitní práce. Je vidět, že činnosti jsou dobře naplánované, děti zaujaly a rozvíjejí je. Učitelka je hlavním koordinátorem, nebo lépe pozorovatelem dění ve třídě.

Během pozorování byla autorka například svědkem drobného konfliktu mezi dvěma chlapci o přítomnost v centru Knihy. Učitelka do sporu nezasahovala, jen pozorovala, zda chlapci tento drobný spor rozřeší. Chlapci se nakonec dohodli na kompromisu a v centru se vystřídali. Pokud si drobné spory děti nedokážou vyřešit spory samostatně, je ve třídě umístěn tzv. „Domlouvací stoleček“.

Po dokončení dopoledních aktivit následuje jejich zhodnocení a reflexe. Děti se společně scházejí v kruhu. Postupně povídají o tom, co se jim líbilo, povedlo a co by si přály dělat příště. Učitelky pak na tato přání reagují při dalším plánování.

Při přípravě na pobyt venku nechybí pomoc starších dětí mladším. Pobyt venku je v den pozorování realizován do okolí Mateřské školy.

10.2 Porovnávání standardů programu Začít spolu v oblasti Rodina a komunita

Dokument Kompetentní učitel je nový, moderní dokument, který nabízí nejen učitelům pracujícím podle programu ZS, návod na zlepšení jejich práce a na vlastní sebereflexi.

Autorka oslovila pomocí dotazníků dva pedagogy mateřské školy, jak oni ze svého pohledu vnímají naplňování kritérií a z nich vycházejících indikátorů oblasti Rodina a komunita. Oslovené pedagogy označila B a C. V dotaznících měli pedagogové uvést konkrétní činnosti, příklady spolupráce. Jak často a jakou formou jsou indikátory naplňovány. V následných rozhovorech dotazovaní objasňovali některá konkrétní data plynoucí z dotazníků.

10.2.1 Interpretace dotazníků

Kritérium Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti

Indikátor Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.

Interpretace odpovědi pedagoga B

Vzdělávací nabídka visí na nástěnce ve spojovací chodbě, rodiče ji najdou i na

webu školky kde jsou zváni k účasti do tříd. Pedagogové zadávají úkoly k tématu, žádají rodiče o materiály, knihy, pomůcky k tématu, besedy, ukázky zvířátek. Využíván je školní zpravodaj, Facebook. Rodiče jsou zváni na odpolední čajovny, tvoření prostřednictvím letáku do ruky. Rodiče jsou žádáni o kancelářské pomůcky, papíry, folie, sběr papíru. Ve vestibulu je vždy umístěná „děkovačka“ za vše poskytnuté. V rámci adaptačního režimu mohou rodiče strávit ve třídě tolik času, kolik je třeba.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Rodiče aktivně spolupracují při sběru papíru, nosí různý materiál (papíry, pomůcky, hračky). „Děkovačka“ na nástěnce i za papír. Rodiče mohou přijít se zvířátkem, nebo osobně pohovořit například o svém povolání. Pomáhají s pečením, vařením, nosí suroviny. Účastní se čajoven, brigád.

Indikátor Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.

Interpretace odpovědi pedagoga B

ŠVP je na viditelném, přístupném místě. Pedagogové vítají připomínky, inspirace. Rodičovské schůzky probíhají formou konzultace s rodiči. Možnost půjčit si odbornou knihu ze školní dobře vybavené knihovny. 2x ročně pedagogové vypisují individuální schůzky, kde konzultují pokroky dětí (85% účast rodičů). Rodiče mají možnost domluvit se mimo vypsání termíny. Pedagogové zpracovávají individuální plány pro vytipované děti. Každý den při vstupu i odchodu mluví s rodiči, předávají informace.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Rodiče mají možnost přijít na individuální schůzky, využít webových stránek, e-mailu. Využíváno je osobní předávání informací a na dveřích a nástěnkách.

Indikátor *Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/ školy.*

Interpretace odpovědi pedagoga B

Pro zapojení rodičů je využíván ranní úkol týkající se tématu. Rodiče mají možnost i tímto způsobem získat informace a zapojit se. Žádání jsou o materiály a finanční pomoc, například na vánoční dárky pro děti. Pravidla, program atd. jsou konzultovány na rodičovských schůzkách.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Pomoc při opravách a úklidu kolem MŠ, brigády na školní zahradě. Pomoc při stěhování a zařizování MŠ. Finanční pomoc na Vánoce.

Kritérium Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.

Indikátor *Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/ školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.*

Interpretace odpovědi pedagoga B

Pedagogové vedou portfolia dětí, kam zaznamenávají oregonskou metodou pokroky dítěte v jednotlivých oblastech, kresbu postavy a další podklady pro hodnocení dětí. Pokroky dětí zaznamenávají 2x ročně. Toto vše konzultují s rodiči na individuálních schůzkách, staví na silných stránkách dítěte, na typu inteligence, práce v centrech aktivit, stanovují vzdělávací cíle. Vedou i alba dětí, kam 1x za měsíc vkládají fotografii dítěte+ výrobek, děti si do něj vkládají své obrázky. Pedagogové společně s dětmi provádějí reflexi. Pokud je potřeba komunikují s rodiči e-mailem,

telefonicky.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Pořádány jsou individuální schůzky, termíny se vyvěšují na nástěnce, rodiče se sami přihlašují na přesný čas. Alba dětí kde jsou záznamy o dětech, fotografie z akcí a tvorba dětí v MŠ. Pedagogové vedou portfolia dětí, oregonskou metodou, vkládají lístečky s postřehy o dítěti.

Indikátor Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.

Interpretace odpovědi pedagoga B

Formou dotazníků, rodičovských, individuálních schůzek. Do portfolií dětí zaznamenávají rodiče chování dítěte v rodině, jednání v domácím prostředí, způsob výchovy a práce doma.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Při individuálních schůzkách předává zkušenosti a informace o dítěti nejen pedagog rodičům, ale i rodiče učitelí.

Indikátor Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.

Interpretace odpovědi pedagoga B

V MŠ se pořádají čajovny, semináře pro rodiče, širokou veřejnost a pedagogy na různá témata (zdraví, vzdělávání). Vítané jsou jakékoliv připomínky, pomoc i názory, rodiče mohou kdykoliv vstoupit do třídy a strávit zde čas jaký chtějí. Rodiče se domluvili a vytvořili skupinu, kde sdílí postřehy, zkušenosti, chtějí vytvořit návaznost na MŠ a založit základní školu (zatím 1. stupeň) s programem Začít spolu.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Příležitost poslechnout si zajímavou přednášku na dané téma, ale i možnost vyměnit si navzájem informace poskytují například čajovny. Pořádání seminářů.

Indikátor *Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.*

Interpretace odpovědi pedagoga B

Rodina je pro pedagogy na prvním místě, informace o dětech sdílejí jen s konkrétním rodičem na individuální schůzce. Fotografie jsou pod heslem, škola má souhlas rodičů s jejich uveřejňováním.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Fotografie jsou na webu pod heslem a jsou s povolením rodičů. Pokud je nutno vyřešit něco více, než jen potřebné informace, je možno domluvit individuální schůzku.

Kritérium Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.

Indikátor *Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).*

Interpretace odpovědi pedagoga B

Pedagogové s dětmi navštěvují divadelní představení, knihovnu, kroužky se

zvířátky. Zvou rodiče ke spoluúčasti ať aktivní, či pasivní. Využívají zahradu k propojení v projektové výchově (vnitřní a vnější prostředí ve vzájemné interakci) a prožitkovému učení. Pokud děti něco aktuálně zaujme, začlení to do vzdělávání, věnují se tématu, prožívají ho.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Rodiče přednáší o zaměstnání, pedagogové a děti mají možnost je navštívit v práci. Spolupracují s Radkou a. s. - plavání, keramika, divadelní představení. Pořádají výlety po městě a okolí. Navštěvují knihovnu, muzea.

Indikátor Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.

Interpretace odpovědi pedagoga B

Pedagogové doporučují, poskytují odkazy, telefonní čísla, kontakty na specializovaná pracoviště. Vyvěšují články týkající se učení a rozvoje dětí. Dále umožňují speciálním pedagogům, pracovníkům vstup do třídy a tak sledování dětí přímo v procesu. Pedagogové poskytují své postřehy, pozorování dál, vytváří zprávy o dítěti pro specializovaná pracoviště.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Učitelé dle sdělení doporučí, poradí při problému a dále spolupracují s rodinou a odborníky. Na základě této spolupráce vypracovávají individuální vzdělávací program a věnují se dítěti.

Indikátor Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.

Interpretace odpovědi pedagoga B

Témata staví na zkušenostech dětí. Při ranním úkolu zapojují rodiče a děti. Práce probíhá v integrovaných blocích, které vybírají s dětmi, vytváří myšlenkové mapy. Využívají zájmu dětí (např. téma Kameny a minerály).

Interpretace odpovědi pedagoga C

Učitelé tematicky volí zajímavá témata. Při zájmu dětí situačně reaguje na jejich všímavost a zvědavost.

Indikátor Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulační prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.

Interpretace odpovědi pedagoga B

Pořádání čajoven, formou konzultací, půjčování odborné literatury, rodičovské centrum. To vše vytváří vhodné prostředí a podněty pro rodiče dětí.

Interpretace odpovědi pedagoga C

Na daná témata se v MŠ pořádají přednášky (čajovny). Rodiče mají možnost účastnit se dne v MŠ, vidět a zapojit se do činností.

10. 3 Rozhovory s rodiči

Autorka v průběhu vzniku diplomové práce hovořila i s rodiči dětí. Dotazy zjišťovaly, jak oni vnímají spolupráci s mateřskou školou. Dále s tím, co je vedlo k tomu, že se rozhodli, aby jejich dítě navštěvovalo tuto mateřskou školu. A také, zda mají zkušenosti s běžnou mateřskou školou. Během rozhovoru byly některé otázky upřesněny, či doplněny.

10.3.1 Interpretace rozhovorů s rodiči

První z maminek (**K**) má v mateřské škole dceru ve věku 6let. Právě tato maminka je jednou z iniciátorů, vzniku základní školy pracující také podle standardů programu Začít spolu.

Oslovená maminka uvádí že, volila tuto školu zprvu pro to, že se dcera nedostala do běžné mateřské školy. Doslova uvedla, že, cituji: „My jsme se nedostali do normální školky. Všude bylo plno a tak jsme to zkusili tady. Dneska jsem za své rozhodnutí ráda.“ Líbí se jí přístup učitelek a vůbec atmosféra v mateřské škole. Připojila i zkušenost svojí sestry. Její sestra v září přivedla svou malou dceru poprvé do běžné mateřské školy. Učitelka této MŠ jí nedala možnost se adaptovat, okamžitě si holčičku vzala do třídy a zavřela dveře. Sestra z toho byla zarmoucená. Mnohem více pak byla překvapená, když jí z této mateřské školy telefonovali, aby si pro dceru přišla, protože jí v MŠ dle jejích slov nezvládnou.

Maminka dále uvádí, že sama působí na základní škole, tak rozdíl mezi dětmi vidí velmi zřetelně. Děti z místní mateřské školy jsou komunikativnější, nemají problémy v sociální oblasti. Jsou empatictější a dokážou si stát za svým názorem a obhájit si ho.

Tato maminka se podle svých slov účastní informačních schůzek, posezení i pořádaných přednášek. „Chodíme na různé schůzky, posezení, čajovny taky na besedy do 1. patra (myšleno do nově zrekonstruovaného 1. patra MŠ).“

Je doslova nadšená z toho, jakým způsobem jsou děti v této mateřské škole vedeny, a proto se spolu s ostatními rodiči shodla na názoru, že by bylo škoda nepokračovat v tak dobré myšlence. V poslední době se proto více aktivně podílí na organizaci setkání s rodiči a prezentaci nápadu zřídit přímo v budově základní školu pokračující v myšlenkách Začít spolu.

Druhá z oslovených maminek (**L**) má v mateřské škole syna ve věku 5 let.

Starší dcera této maminky navštěvovala dle jejího sdělení běžnou mateřskou školu, kde jí syna z důvodu velkého počtu dětí, nevzali. Má tedy zkušenost a může srovnávat obě školy. Jak uvádí: „Holka chodila do školky a tam toho tolik nedělali. Tady se pořád něco děje.“ Program Začít spolu neznala, setkala se s ním až zde.

Ačkoliv si zprvu myslela, že syn bude přechod z rodiny do mateřské školy těžko zvládat, opak byl pravdou. Syn je mateřskou školou nadšený, mluví o ní, těší se. Jako přednost vidí i to, že chlapec umí vyjádřit své pocity, nebojí se komunikovat. Maminka říká: „Kluk se už nebojí mluvit. Dokáže si poradit a řekne, co potřebuje.“ Kladně vnímá také otevřenost školy ve vztahu k rodičům. „Paní učitelky jsou bezvadný, hlavně kvůli nim zvládnul kluk začátek tak dobře. Líbí se mi třeba, že můžu až sem, do třídy. Vidím taky, co paní učitelky s dětma dělají. Taky je pěkný, že děti můžou učitelkám tykat.“

Uvádí, že se snaží celá rodina navštěvovat akce, které se v MŠ konají. Syn to doslova požaduje. V jiných školkách jich podle jejích slov tolik nemají. Nabídka společných akcí je podle ní dostačující. Celkově je moc spokojená.

Poslední z rodičů je opět maminka (**M**), má v MŠ dceru ve věku 5 let

Hned na úvod maminka uvádí, že v MŠ jsou teprve krátce, proto neví, zda bude moci plnohodnotně odpovědět na všechny dotazy. Dcera oslovené maminky je jedináček. MŠ si rodina zvolila na doporučení jiných rodičů. Ačkoliv je zde podle sdělení maminky vyšší školné než v běžné mateřské škole, vyplatí se jí „připlatit“ za kvalitu. „Pro někoho se tady může zdát školné trochu vyšší, ale nám to nevadí. Rádi si připlatíme za kvalitu. Hlavně, že je dcera spokojená.“

Maminka uvádí, že dcera neměla v podstatě žádné potíže s adaptací, přičítá to i individuálnímu přístupu učitelek. „Paní učitelky mají k dětem hezký vztah. Pořád tu je nějaký dospělák a ten se dětem věnuje.“ To byl také jeden z důvodů, proč si zvolili právě tuto MŠ.

Celá rodina se snaží podle maminky zapojit se do akcí školy. Těší se, až se bude moci podívat na některou z připravovaných setkání v rodinném centru.

11 Závěr empirické části

11.1 Interpretace výzkumu vzhledem k 1. cíli výzkumu

Vzdělávací koncepce mateřské školy považuje účast a spolupráci s rodinou za stěžejní. Mezi rodiči a pedagogy panuje velmi otevřená, přátelská atmosféra. To je patrné během celého roku, kdy se rodiče aktivně zapojují do dění v MŠ.

Pedagogové vytváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízejí možnost aktivně se zapojit do výchovy dětí. Pro naplňování indikátoru: *Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování*, umísťují pedagogové vzdělávací nabídku v písemné podobě na viditelné místo při vstupu do třídy. Zvou rodiče do prostředí MŠ, k tomu využívají různé informační kanály. Mateřská škola má také své vlastní pravidelně aktualizované webové stránky. Rodiče zde získají důležité informace. Mateřská škola vydala také informační brožuru. Pravidelně umísťuje fotografie z činnosti dětí na internetu. Důležitou součástí je tzv. Děkovačka, tedy jmenovité poděkování za poskytnuté materiály, návštěvy, exkurze, pomoc. Pedagogové vítají připomínky, inspiraci. Rodičovské schůzky probíhají formou konzultací, využívány jsou i individuální schůzky. Samozřejmostí je každodenní předávání informací při předávání dětí, čímž naplňují indikátor: *Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí*. Pro zapojení rodičů je využíván také ranní úkol. Rodiče tímto způsobem získávají informaci o činnosti třídy- školy. Dále *Zapojují rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy* prostřednictvím organizování různých aktivit. Rodiče pomáhají nejen materiálně a finančně, ale osobně například při brigádách, stěhování apod. Pravidla a program takových činností je vždy konzultován s rodiči.

Škola využívá různých formálních i neformálních komunikačních strategií. Pedagogové vedou Portfolia dětí, zaznamenávají jejich pokroky v jednotlivých oblastech. Vždy staví na silných stránkách dítěte. Společně také hledají a stanovují

vhodné vzdělávací cíle a strategie. To vše po poradě s rodiči dětí Všemi těmito činnostmi, tak plní indikátor *Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.* K dalším metodám spolupráce jsou v mateřské škole využívány dotazníky, rodičovské a informativní schůzky. Aby se pedagogové dozvěděli o dítěti co nejvíce, slouží jim k tomu Portfolia. Rodiče do nich mohou zaznamenávat chování dítěte v rodině, jeho jednání v domácím prostředí. Vzájemně si všichni předávají informace a zkušenosti o dítěti. Nejen pedagogové rodičům, ale i rodiče učitelí. V MŠ tak uskutečňují ukazatel, *Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.* V MŠ jsou pořádána i různá setkání s rodiči, ale i širokou veřejností. Rodiče mají také možnost kdykoliv vstoupit do třídy a setrvat zde čas, jaký potřebují. *Vytváří tak příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.* Rodina je pro učitele na prvním místě. Informace o dětech sdělují pouze konkrétním zákonným zástupcům dětí. Fotografie na webu jsou pod heslem. Samozřejmostí je povolení rodičů s jejich uveřejněním. Pokud si potřebují sdělit a vyřešit, než jen základní informace, mohou si rodiče domluvit individuální schůzku. Těmito formami naplňují pedagogové indikátor, *Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.*

K obohacení výchovy a vzdělávání jsou využívány různé zdroje, které poskytuje nejen rodina dítěte, ale i širší komunita. Učitelé s dětmi pravidelně navštěvují různá divadelní představení, knihovny, muzea, pořádají exkurze. Často je využívána školní zahrada k prožitkovému učení. Aktivně spolupracují s Radkou o.s. při organizování různých aktivit. *Učitelé tak navazují kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).* Pedagogové také poskytují rodičům různé kontakty na odborníky, specializovaná pracoviště. Vyvěšují na viditelná místa články, týkající se učení a rozvoje dětí. Zároveň umožňují specialistům vstup do třídy a sledování dětí přímo v přirozeném prostředí. Na základě doporučení pak

vypracovávají individuální vzdělávací plán, který samozřejmě konzultují s rodiči. *Pomáhají tak rodičům orientovat se, jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.* Témata, která pedagogové volí, staví na zkušenostech a vycházejí z běžného života. Samotná práce probíhá v integrovaných blocích, které jsou vybírány společně s dětmi, vycházejí ze zájmu dětí. Jedním ze zajímavých témat bylo například Kameny a minerály. Koresponduje to plně s indikátorem, *Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.* Zlepšovat rodičovské kompetence se pedagogové snaží pořádáním přednášek, půjčováním odborné literatury a v neposlední řadě zřízením rodičovského centra, přímo v budově mateřské školy. Učitel tímto *nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulační prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.*

Podoby spolupráce mají v mateřské škole široké spektrum. Od záměrného působení na rodiče, kdy mají možnost kdykoliv se zapojit a svými možnostmi přispět k dalšímu rozvoji MŠ. Až po vlastní iniciativu rodičů. Podle slov paní ředitelky jsou zde rodiče iniciativní, snaží se být škole partnery.

Mezi další priority zařízení patří láskyplné prostředí, důvěra, porozumění a pokora. Samozřejmostí je i dodržování pravidel, spravedlnost, důslednost. Nabízené činnosti jsou rozmanité a motivující pro další práci.

Z výše uvedeného je patrné, že se všichni zaměstnanci mateřské školy snaží o naplňování všech indikátorů ve sledované oblasti Rodina a komunita. Připravují podmínky pro kvalitní výchovně vzdělávací působení. Vychází samozřejmě ze schopností dětí, respektují jejich individualitu, a v neposlední řadě z aktuálních podmínek mateřské školy.

11.2 Interpretace výzkumu vzhledem ke 2. a 3. cíli výzkumu

Rozhovory s rodiči potvrdily všeobecnou spokojenost s vedením mateřské školy,

pedagogy a všemi zaměstnanci mateřské školy. Všechny oslovené maminky jsou spokojeny s nabídkou činností v oblasti spolupráce mezi nimi a mateřskou školou. Některé maminky mohou na základě vlastních zkušeností porovnat zdejší MŠ s jinou mateřskou školou. Kladně vnímají zejména individuální přístup ze strany MŠ k nim i jejich dětem. Velice oceňují možnost aktivně se zapojit do chodu mateřské školy. Většina oslovených maminek uvádí, že se aktivně účastní schůzek v mateřské škole, jako například čajoven, besed s odborníky, brigád a jiných. Někteří rodiče podle svých slov neměli tušení o tom, jak funguje zdejší MŠ. Někteří si tuto MŠ zvolili na doporučení jiných rodičů. Jiní neměli z důvodu neumístění dítěte v jiné mateřské škole, jinou volbu. Nikdo z rodičů dnes svého rozhodnutí nelituje.

Rodiče do mateřské školy přicházejí například v období svátků a při různých oslavách. Samozřejmostí jsou vánoční a velikonoční posezení, společná pečení perníčků, výroba podzimní výzdoby. Pořádány jsou i Čajovny, jejich hlavním záměrem je tmelit se, posedět u dobrého šálku. Jde o neformální setkání v prostorách třídy. Rodiče a pedagogové si navzájem sdělují postřehy a připomínky z každodenního života. Podle slov paní ředitelky je důležitá pravidelnost těchto setkávání a stanovení si pravidel, myšleno situačních pravidel.

Už od počátku, tedy samotného přijímání dítěte do mateřské školy, se rodiče zapojují do dění. Při přijímání do mateřské školy sepíše paní ředitelka s rodiči Dohodu. V dohodě rodiče specifikují, co mohou škole nabídnout. Rodiče jsou do chodu MŠ vtaženi hlavně prostřednictvím svých dětí. Společně plní úkol dne (týdne). Společně se účastní některých aktivit. Rodiče mohou v mateřské škole působit také jako dobrovolníci. Po domluvě s učitelkou se účastní činností v centrech aktivit. Rodiče pomáhají zajišťovat exkurze, návštěvy na pracovišti.

Rodiče se do programu mohou zapojit také formou Portfolií. Tato Portfolia mapují vývoj, úspěchy, práci dětí v průběhu života v mateřské škole i doma. Portfolium si děti cca 2x-3x ročně odnášejí domů a společně s rodiči je doplňují. Své postřehy doplňují i pedagogové. Rodiče dávají s vedením Portfolií písemný souhlas.

Partnerství mezi mateřskou školou a rodiči se ještě více formuje při prodlouženém víkendu v závěru roku. Zaměstnanci školy vyjíždí s dětmi na nedalekou farmu, kde

prožijí prodloužený víkend plný her, procházek, pohybu a hlavně dobré nálady. Samozřejmostí je, že za dětmi mohou rodiče přijet a prožít tyto okamžiky společně.

Nejlepším příkladem toho, že Mateřská škola funguje ve spolupráci s rodiči více, než dobře, může být rozhodnutí rodičů pokračovat v myšlence programu Začít spolu. Za podpory vedení mateřské školy chtějí zřídit školu základní. Sama paní ředitelka k tomu dodává, že je rodičům hlavně partnerem. Zprostředkovává setkání s odborníky, pomáhá s legislativním zajištěním celého projektu. Nezbyvá než všem popřát hodně štěstí a úspěšné dokončení této myšlenky.

11.3 Interpretace výzkumu vzhledem k 4. cíli výzkumu

Oslovená mateřská škola organizuje v oblasti spolupráce s rodinou spoustu zajímavých aktivit. Autorku zaujaly zejména ty, na kterých se setkávají společně všichni pedagogové, rodiče i děti. Jsou to různé besídky, posezení. V mateřské škole Y, kde autorka působila, se pedagogové rozhodli uspořádat podobnou akci. Cílem této akce bylo seznámit rodiče, děti s prostředím MŠ a všemi zaměstnanci. Zdokonalit vzájemnou spolupráci a partnerství mezi rodinou a školou. Nutno podotknout, že tato mateřská škola pořádá i jiné aktivity zlepšující spolupráci mezi nimi a rodinou. Následující praktická část tuto MŠ a její aktivity popisuje blíže.

III PRAKTICKÁ ČÁST

12 Ukázka spolupráce mateřských škol a rodiny

Za dobu své pedagogické praxe se autorka setkala s mnoha pedagogickými vlivy a názory. Program Začít spolu, je jí velmi blízký. Má za to, že v „běžné“ mateřské škole se mohou objevovat některé prvky tohoto programu. I v mateřské škole, kde autorka několik let pracovala, se snaží o dobrou spolupráci mezi všemi účastníky výchovně vzdělávacího procesu.

Výzkum konaný v mateřské škole v Kadani podal několik zajímavých námětů pro dobrou spolupráci. Aktivity, které v této MŠ konají, mají dlouhodobý i krátkodobý charakter.

Následující řádky nabídnou několik ukázek spolupráce mateřské školy (Y) a komunity (rodiny). Nejprve krátká charakteristika mateřské školy.

12.1 Charakteristika mateřské školy Y

Mateřská škola se nachází ve východní části města Louny, nedaleko řeky Ohře. Je umístěna uprostřed sídliště, což může pro někoho znamenat málo soukromí a neustálou pozornost ze strany obyvatel. Jedná se o 4 třídní mateřskou školu. Mateřská škola je v provozu od roku 1989, kapacita MŠ je dle zřizovací listiny 120 dětí. V současné době ji navštěvuje 106 dětí ve věku od 2,5 do 7 let. Mateřskou školu také tvoří pedagogický sbor čítající 8 zaměstnanců, včetně ředitelky a 5 provozních zaměstnanců, včetně hospodářky školy.

Budova MŠ je pavilónového typu, v jedné části je pavilon mladších dětí a ve druhém pavilonu jsou umístěny třídy starších dětí. Celá budova prošla v minulých letech velkými rekonstrukcemi.

Mateřská škola hned po příchodu zaujme velkou, udržovanou zahradou. Najdeme zde mnoho herních prvků i zeleně. Zahradě vévodí prostorný altán, jsou zde i skluzavky, houpačky a malé domky. Výhodou zahrady je její umístění směrem na jih, což umožňuje její využívání prakticky po celý den. V horkých, letních dnech zajišťuje stín několik vzrostlých stromů a keřů. Děti také využívají západní část školní zahrady, kde je umístěn dřevěný autobus, skluzavka, velká tabule.

Po příchodu do budovy MŠ se ocitáme na dlouhé spojovací chodbě mezi oběma pavilony. V této části se nachází kanceláře ředitelky a hospodářky školy, kuchyň, technické zázemí MŠ. Je zde umístěna také infrasauna, kterou děti využívají zejména v zimních měsících.

Vydáme-li se po chodbě vlevo, dojdeme do 1. pavilonu. V přízemí je umístěna třída Sluníček a v 1. patře třída Broučků. Třídy jsou heterogenní. Do těchto tříd docházejí děti ve věku 2,5 až 5 let.

Při vstupu do šatny zaujme výzdoba tvořená z prací dětí. Ve třídě je po levé straně vchod do nových koupelen. Všemuvévodí výrazné, veselé barvy a výzdoba. Obě třídy jsou rozděleny na dvě místnosti- třídu a hernu. Herna slouží zároveň jako ložnice dětí, děti tak nejsou při odpočinku rušeny. Absence stálé ložnice nese jistou nevýhodu a tou je každodenní vyndávání a uklízení lehátek. Stěny obou tříd jsou vkusně polepeny obrázky zvířat z farmy. Zařízení je funkční, účelné. Ve třídě je také koutek s dětskou kuchyňkou, stoleček se židličkami. Ten slouží dětem při hrách na domácnost. Jsou zde i stolky se židlemi pro děti a samostatný stůl pro učitelku. V rohu je umístěn výtvarný stolek, kolem kterého jsou nezbytné pomůcky pro výtvarné a pracovní činnosti dětí. Kolem obvodu jsou police a skříně, kde mají děti možnost samostatného, volného výběru hraček a pomůcek. V herně třídy Sluníček je koutek s auty a kostkami, na druhé straně místnosti pak koutek s dětskou kuchyňkou, kočárky. V policích pod okny jsou tělovýchovné pomůcky. Do všech tříd mateřské školy v loňském školním roce pořízeny polštáře a podsedačky, Ty využívají děti nejen při řízených činnostech, ale i při tvořivých hrách. Jsou uloženy v herně třídy a děti si je mohou kdykoliv vzít. Třída Broučků má obdobné zařízení, jen v herně je molitanový bazének s pěnovými míčky. Slouží k relaxaci dětí.

Srovnatelné vybavení je i ve druhé části mateřské školy, tedy v pavilonu větších dětí. Děti ve věku od 5 do 7 let. V přízemí tohoto pavilonu se nachází třída Korálků a v prvním patře třída Motýlků. Třídy jsou rovněž rozděleny na třídy a herny, které ovšem nejsou odděleny zdí. Působí tak prostorně, vzdušně. Stěny jsou vyzdobeny obrázky exotických zvířat, pravěkých ještěrů a dinosaurů, nezbytné jsou výtvarné práce dětí. Součástí těchto tříd jsou i interaktivní tabule. V herně jsou vestavěné skříně, děti zde mají přehledně umístěny krabice s různými stavebnicemi a kostkami. Pod oknem je koutek s dětskou kuchyňkou, vedle které je velká molitanová podložka. Současně zaujme i dřevěný domeček, kde si děti často hrají. Ve třídě jsou barevně rozlišené stolky pro děti a součástí je i stůl pro výtvarné a pracovní činnosti dětí. Po obvodu třídy jsou barevné skříně, děti zde mají různé stavebnice, skládačky, konstruktivní stavebnice.

12.2 Vzdělávací strategie mateřské školy Y

Školní vzdělávací program MŠ se nazývá Se Zdravínkem po celý rok. Zdravínek je kluk, kamarád, který provází děti celým rokem. Ze ŠVP mateřské školy citujeme: „Postava Zdravínka je jakýmsi symbolem zdravého životního stylu, ke kterému směřujeme výchovu a vzdělávání po celý školní rok. Děti při činnostech pracují ve skupinách nebo jednotlivě, podle vzdělávací nabídky. Pedagogové využívají také individuální přístup vždy, když je potřeba. Mezi dětmi a učitelkami preferuje naše škola vztah rovnocennosti a vzájemného respektování. Dětem je dáвана možnost samostatného výběru při volných hrách, řízených činnostech i stravování. Jsou vedeny k samostatnému vyjadřování svých přání i názorů, dodržování základů slušného a kamarádkého chování v dětské skupině. Snažíme se o to, aby se děti u nás ve škole cítili bezpečně a s důvěrou se v případě potřeby obracely na učitelku“ (ŠVP MŠ, 2014).

ŠVP jmenované školy vychází z RVP PV. Je platným dokumentem, kterým se řídí všichni pedagogové i ostatní zaměstnanci školy. Vzdělávací obsah je zde definován v podobě integrovaných bloků. Jednotlivé Integrované bloky se nazývají

Ahoj Zdravínku, Zdravínkův barevný klobouk, Zdravínek se těší na Vánoce, Zdravínkovy zimní radovánky, Zdravínek hledá v zelené trávě a Zdravínek na cestách. Jednotlivá témata si pak vytvářejí pedagogové samy. Vycházejí při tom z podmínek jednotlivých tříd a z věkových odlišností dětí. Pro některé aktivity je však nezbytná účast nejen dětí, pedagogů, rodičů, ale i širší veřejnosti.

Pedagogové se snaží o vyváženost spontánních a řízených aktivit. Zařazování prožitkového učení, pokusů. Do vzdělávací nabídky jsou zařazovány prvky environmentální výchovy i protidrogové prevence.

Mateřská škola nabízí mnoho nadstandardní péče- kineziologickou poradnu, turistický kroužek, zdravotní kroužek, infrasaunu, logopedickou péči. Jedná se aktivity, které jsou realizovány jak s dětmi, tak s rodiči (například výlet turistického kroužku do nedaleké biofarmy).

12.3 Spolupráce mezi MŠ Y a rodinou

Mateřská škola využívá také jako formy spolupráce formální i neformální setkávání. Využívá například dotazníky (Příloha č. 2). Na začátku školního roku je pro rodiče připravena informativní schůzka. Na té se rodiče dozvídají o připravovaných akcích, kroužcích, nadstandardních aktivitách. Rodiče jsou informováni o možnosti kdykoliv nahlédnout do Školního vzdělávacího programu, který je k dispozici na každé třídě. V mateřské škole funguje také Sdružení rodičů. Členové tohoto sdružení jsou všichni rodiče, výbor tvoří 3 zástupci z jejich řad a 1 pedagog. Rodiče si vždy na začátku roku stanoví a odsouhlasí, jaké akce budou v průběhu roku realizovány. Na chod sdružení přispívají také finanční částkou. Z vybraných peněz jsou pak dětem hrazeny zejména výlety, drobné dárky k Mikuláši, Dni dětí, dárky pro děti odcházející do školy. O hospodaření s finančními prostředky rodičů se stará vybraný pedagog, následnou kontrolu provádí zástupce rodičů.

Mezi další akce realizované společně s rodiči dětí patří také besídky, společná odpoledne spojená s výrobou podzimní, nebo jarní výzdoby. Cvičení v místní

Sokolovně pořádané ke Dni matek a v neposlední řadě rozloučení se školáky. Samotný průběh této akce se každý školní rok mění. V posledních letech škola pořádala například výlet na kolech na blízký vrch Stříbrník, kde byly děti pasovány na školáky. Dostaly drobný dárek a pak si všichni společně opekli buřty. Další školní rok byla pro rodiče a děti připravena hra Na šipkovanou se stanovišti. Aby byla zajištěna bezpečnost na těchto akcích pořádaných mimo areál MŠ, jsou zaštiťovány právě Sdružením rodičů.

Po celý rok mají zákonní zástupci možnost konzultovat s pedagogy jakékoliv aktuální problémy. Pedagogové úzce spolupracují s odbornými institucemi, jako jsou Pedagogicko- psychologická poradna, Speciálně pedagogické centrum, odborní lékaři, pediatři, základní školy. Mohou tak rodičům zajistit příslušné řešení jejich problémů. Zástupci těchto institucí do školy docházejí a přednášejí na různá témata. Ve školním roce 2013/2014 to byla kupříkladu přednáška o školní zralosti nebo výživě dětí.

Rámcový vzdělávací program, jako kurikulární dokument, ukládá mateřským školám evaluovat⁷ svou práci. Sledovat by při tom měla naplňování cílů, stanovených v ŠVP, kvalitu podmínek vzdělávání, způsob zpracování a realizaci obsahu vzdělávání (integrovaných bloků), práci pedagogů, výsledky vzdělávání. Mateřská škola využívá jako jeden z mnoha způsobů evaluace i dotazníky pro rodiče dětí. Rodiče se mají možnost anonymně vyjádřit k aktuálním otázkám i dlouhodobějším cílům školy. Mateřská škola tyto dotazníky vyhodnocuje a přizpůsobuje jim své další postupy a metody práce. Dotazníkové šetření probíhá 1x ročně.

K prezentaci MŠ využívá i webové stránky. Mateřská škola vydává 4x ročně také zpravodaj „Zdravínkovy novinky“ (Příloha č. 3). Rodiče získají všeobecné informace, zprávy o tom, jaké akce se v MŠ konaly, jaké se konat budou. Časopis obsahuje i miniseriály s informacemi o vývojových zvláštностech dětí předškolního věku (miniseriál grafomotoriky, logopedie, školní zralost aj.). Nechybí tu ani náměty pro grafomotorická cvičení, pracovní listy pro předškoláky, písňe pro děti, říkanky.

⁷ autoevaluce školy-systematické posuzování a vyhodnocování procesu vzdělávání a jeho výsledků realizované účastníky vzdělávacího procesu, výsledky slouží jako zpětná vazba pro zkvalitnění činnosti školy

Součástí je poděkování sponzorům a blahopřání dětem, které v nadcházejícím období oslaví narozeniny.

13 Ukázka konkrétní spolupráce mateřské školy Y s rodinou

Jak bylo řečeno, výhodou mateřské školy oproti škole základní, je každodenní setkávání s rodiči. K tomu, aby si učitelé získali důvěru rodičů, organizují pro ně různá setkávání. Ještě v průběhu měsíce září pořádala mateřská škola tzv. Hravé odpoledne (viz. foto 6, 7, 8, 9, 10). Na školní zahradě byly pro rodiče a jejich děti připravené stanoviště s úkoly. Děti je procházely společně s rodiči a za jejich splnění pak dostaly drobnou odměnu. Na závěr této akce nechyběl táborák.

Každá třída, respektive učitelky dané třídy si připravily stanoviště s úkoly, motivované podzimem. Děti mohly zdolávat „ježčí bludiště“, hod starou botou, motat provázky, překonávat přírodní překážky. Mohly si vyzkoušet zručnost při tvoření z papíru.

Na začátku nechybělo společné přivítání v kruhu. Pak se rodiče s dětmi vydali plnit jednotlivé úkoly. Za jejich splnění obdržely děti nejen sladkou odměnu, ale hlavně razítko na připravenou medaili. Získaná razítka pak „proměnily“ za dárky v mini obchůdku. Důležité bylo, aby se i rodiče aktivně zapojili do připravených činností. Mohli tak odpoledne prožívat společně s dětmi.

Během odpoledne autorka oslovila několik rodičů, zda se jim tato akce líbí. Všichni oslovení rodiče i prarodiče se shodli na tom, že se během akce blíže poznali s pedagogy i provozními zaměstnanci školy. Rodiče starších dětí byli v odpovědích otevřenější. Velmi oceňovali to, že se při takových akcích odbourá strach z komunikace, získá se vzájemná důvěra. Jedna z babiček doslova řekla, že „poznala mateřskou školu i z druhé strany“.

Na závěr celé akce se konal táborák (viz. foto 10, 11), na jehož přípravě se

podíleli zejména provozní zaměstnanci spolu s některými tatínky. Provozní zaměstnanci také zajišťovali občerstvení v průběhu celé akce. Nabízeli nejen čaj a kávu, ale připravili i degustaci některých svých výrobků. Přítomní tak mohli ochutnat, jaké dobroty dětem připravuje zdejší kuchyně.

Hravé odpoledne se tak stalo zajímavou akcí, která si najde v prostředí mateřské školy jistě své místo.

14 Závěr praktické části

Ze všeho výše jmenovaného vyplývá, že si mateřská škola Y, hledá způsoby, jak být ve spolupráci s rodiči otevřenou institucí, pedagogičtí i provozní zaměstnanci mají s rodiči vřelý a přátelský vztah. Jejich práce je plánovaná a vychází z potřeb dětí i rodičů. Všeobecná spokojenost dětí a rodičů, aktivní zapojování se do kulturního a společenského dění ve městě, vzájemná důvěra a spolupráce mezi rodiči školou, snaha o zapojení rodičů do akcí školy, individuální konzultace s rodiči v otázkách předškolního vzdělávání a výchovy dětí. To vše jsou ukazatele kvalitní spolupráce mezi rodiči a mateřskou školou, kterým se i tato MŠ snaží alespoň přiblížit.

ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE

K pedagogické práci patří bezesporu sebevzdělávání, hledání nových metod a forem práce. Zlepšovat svou výchovně vzdělávací práci chce i autorka této diplomové práce. S programem Začít spolu se blíže seznámila až při psaní samotné diplomové práce. Z pohledu autorky bylo přínosné poznat fungování tohoto programu přímo v praxi.

Teoretická část diplomové práce měla za cíl definovat pojmy dítě, rodina a mateřská škola. Tedy těch, kdo se na partnerství podílejí. Pozornost autorka věnovala kurikulárním dokumentům předškolního vzdělávání. Zejména RVP PV charakterizovala ve vztahu spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou. Připomněla také vzdělávací programy, které staví na spolupráci s rodinou, Zdravou mateřskou školou a zejména pak program Začít spolu. Blíže charakterizovala hlavní myšlenky výchovně vzdělávacího programu Začít spolu, všímala si především oblasti spolupráce mezi školou a rodinou.

V závěru teoretické části se autorka zaměřila na dokument, Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA- Kompetentní učitel 21. století. Dokument předkládá kritéria pro posuzování kvalit pedagogického působení ve všech oblastech. Tyto oblasti jsou pak rozčleněny na kritéria a dále na indikátory (ukazatele) kvalit pedagogické práce. Pro lepší orientaci jsou uváděny i obsahové náplně jednotlivých indikátorů. Přehlednost a srozumitelnost kritérií, následných indikátorů a především definice rámcové náplně indikátorů, jsou výborným vodítkem pro posouzení pedagogické práce. Dokument sám může být proto pochopitelný pro pedagogy i rodiče.

Pro účely této diplomové práce si autorka vybrala oblast Rodina a komunita. Obsahová náplň plně koresponduje s názvem diplomové práce a jejími hlavními cíli.

Samotný výzkum popsany v empirické části vykonávala autorka v mateřské škole X. Zvolená mateřská škola pracuje podle zásad programu Začít spolu. Tato mateřská škola jí byla zprvu doporučena vedoucí diplomové práce a nutno podotknout, že to byla z pohledu autorky velmi přínosná volba. Paní ředitelka, je velmi kreativní, nápavitá a zdatná v realizaci svých myšlenek. Společně s celým kolektivem

vybudovala mateřskou školu dobré praxe. Takovou, kam se rodiče i děti rádi vracejí a která je pro ně nejen nositelem výchovy a vzdělávání, ale hlavně rodinným prostředím. Vzhledem k tomu, že je mateřská škola otevřenou institucí, nebylo pro autorku problém, vykonávat v jejích prostorách samotný výzkum. Zvolila pro něj metodu pozorování, dotazníkovou metodu a rozhovory. Oslovila nejen pedagogy, ale i rodiče.

Během pozorování si všímala, jak probíhá den v mateřské škole. Objevovala rozdíly mezi touto mateřskou školou a běžnou mateřskou školou. Během pozorování uskutečnila i několik rozhovorů s rodiči. Z rozhovorů vyplynula spokojenost rodičů s mateřskou školou. Podle nich jsou v této MŠ děti komunikativnější, samostatnější. V oblasti spolupráce vnímají rodiče jako významnou možnost aktivně se účastnit dění v MŠ. Škola jim nabízí společná setkávání formální (schůzky, besídky) i neformální (čajovny, posezení, brigády). Rodiče se s pedagogy setkávají i v novém školícím centru v prostorách MŠ. Neméně důležitá je pro rodiče možnost spolupodílet se na výchovně vzdělávacím procesu. Aktivně působí jako dobrovolníci či nabízejí možnost návštěv na vlastním pracovišti. Program Začít spolu je pro rodiče inspirativní. Z vlastní iniciativy se proto rozhodli, otevřít v MŠ i školu základní podle programu Začít spolu.

Pedagogové mateřské školy **X** se vyjadřovali prostřednictvím dotazníků, jak vnímají naplňování indikátorů výše zmiňovaného dokumentu. Blíže specifikovali jednotlivé činnosti, které vykonávají v oblasti Rodina a komunita. Jak se z výzkumu ukázalo, snaží se pedagogové o pestrost nabízených aktivit. Dávají možnost rodinám zapojit se do výchovy a vzdělávání, užívají různé komunikační strategie ke sdílení informací o pokrocích dětí a v neposlední řadě využívají nabídek rodin a komunity k obohacení vlastní práce.

Výsledky tohoto výzkumu ukázaly několik zajímavých a inspirativních forem spolupráce. Těmito aktivitami se autorka snažila obohatit svou vlastní práci. V následné praktické části popsal běžnou mateřskou školu, ve které několik let působila. Označila ji, jako mateřskou školu **Y**. Autorka objasnila výchovně vzdělávací strategii této mateřské školy. Pokusila se popsat aktivity, které pedagogové konají

v oblasti partnerství a spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou. Jako konkrétní ukázkou si zvolila tzv. Hravé odpoledne. Jde o akci, která se v MŠ konala na začátku školního roku. Pedagogové, rodiče, ale i prarodiče se setkali v prostředí školy a společně strávili odpoledne plné her, soutěží a zábavy. Pedagogové si při ní dali za cíl seznámit rodiče a děti s prostředím MŠ a všemi zaměstnanci. Zdokonalit vzájemnou spolupráci a partnerství mezi rodinou a školou. Zapojeni byli všichni zaměstnanci školy, rodiče i jejich děti. Pro děti i rodiče bylo připraveno mnoho soutěží, her. Nechybělo pohoštění a na závěr táborák. Tato podoba spolupráce se u dětí i rodičů setkala s kladným ohlasem. Ocenili zejména možnost se blíže seznámit s prostředím školy, pedagogy i provozními zaměstnanci školy. Podle slov oslovených rodičů považují takovou akci jako výborný prostředek k odbourání překážek v komunikaci. Mnohem lépe se při takových neformálních setkáních rozhovoří o problémech, které je trápí. Získávají důvěru k celé mateřské škole.

Být učitelkou mateřské školy považuje autorka diplomové práce za jedno z nejkrásnějších povolání. Tato diplomová práce přinesla autorce spoustu nových inspirací a námětů pro její vlastní práci. Uvědomila si, že na každém vztahu je dobré pracovat, komunikovat mezi sebou a sdílet dobré i ty špatné zkušenosti. To platí i ve vztahu mezi školou a rodinou. Ve vzájemné komunikaci je ukryt klíč k vyřešení mnoha problémů. Zkrátka je důležité Začít spolu.

V POUŽITÉ ZDROJE

1. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
2. BĚLINOVÁ LUDMILA. *Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
3. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
4. DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986
5. GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8815-5.
6. HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.
7. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.
8. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: rozšířený a aktualizovaný modelový program (dokument a metodika)*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 220 s. *Výchova dětí od 3 do 8 let*. ISBN 80-717-8383-8.
9. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Program podpory zdraví ve škole: rukověť projektu Zdravá škola*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2006, 311 s. *Výchova dětí od 3 do 8 let*. ISBN 80-736-7059-3.
10. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 141 s. *Výchova dětí od 3 do 8 let*. ISBN 80-717-8048-0.
11. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
12. KOLEKTIV AUTORŮ, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha, VÚP, 2004, ISBN 80-87000-00-5
13. KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. Step by step. ISBN 80-717-8695-0
14. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika a Informatorium*. Brno, 1913.

15. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
16. *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec Kvality ISSA*. Step by Step Česká republika, o. s., 2011, s. 54.
17. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-717-8494-X.
18. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, ISBN 80-042-5236-2
19. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 8085282836.
20. OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V., *Rok v mateřské škole*. Praha, portál, 2003, ISBN 80-7178-847-3
21. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8584-9.
22. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1
23. SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-942-9.
24. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-807-3677-749.
25. ŠIKULOVÁ, R., ČEPIČKOVÁ, I., WEDLICHOVÁ, I., *Kapitoly z předškolní pedagogiky I*. Ústí nad Labem, UJEP, 2005, ISBN 80-7044-685-4
26. ŠIKULOVÁ, R., ČEPIČKOVÁ, I., WEDLICHOVÁ, I., *Kapitoly z předškolní pedagogiky II*. Ústí nad Labem, 2006, ISBN 80-7044-825-3
27. ŠKVARKOVÁ. *Rodina a škola vo vzájomnej spolupráci*. Banská Bystrica, 2010. ISBN 9788055700243

Jiné zdroje

28. Kargerová, J., Krejčová, V., Maňourová, Z. et al., *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*, Plzeň, 2011
29. Raduška Kadaň- *Informační brožura*

30. Školní vzdělávací program MŠ Šafaříkova Louny, *Se Zdravínkem po celý rok.*
2014

Internetové zdroje:

<http://www.mssafarikova.cz/>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf, [cit. 17. 1. 2015]

<http://raduska.kadan.cz/materska-skola/vzdelavaci-nabidka> [cit. 2015-01-27].

<http://sbscr.cz/> [cit.13.4. 2014]